

LLUÍS MILLET

PER

J. NAVARRO COSTABELLA

■ ■ ■

«Jo aconsello als nostres cantai-
res de no anar als concerts de l'«Or-
feó Català»; és per a ells l'únic
mitjà de conservar llur orgull d'és-
ser francesos. - *Emile Vuillermoz*»

Retrat per Ramon Cases

A manera de pròleg

No ens proposem contar la història anecdòtica del mestre Lluís Millet. Seria inútil. El mestre Millet no té un anecdotari extens. El té, però, intens. Una sola anècdota omple la seva vida: l'«Orfeó Català».

És realment impossible d'estudiar—per bé que d'una manera sumària—la vida del mestre Millet i prescindir de l'estudi de la Institució que ell dirigeix des del primer dia. Mestre Millet i «Orfeó Català» es confonen, formen una sola cosa. No és possible de destriar-los com tampoc és possible de destriar l'ànima del cos.

Catalunya—reconeixem-ho una vegada més—és plena de místics. En trobaríem en tots els camps. Ignasi Iglésies era un místic; Lluís Millet també ho és.

Hi ha, indubtablement, alguna cosa que està per damunt de la intel·ligència. És cosa provada que amb el sol concurs de la intel·ligència no n'hi ha prou per commoure els pobles. Cal, per això, que existeixi aquesta flama que ho arbora tot i que no és altra cosa que la flama del misticisme.

¿Què és el domini de les voluntats, aquesta virtut d'alguns homes? ¿És una intel·ligència superior, o bé una voluntat superior?

Pensem que, generalment, els homes no reconeixen intel·ligències o voluntats superiors, totalment superiors, fins que deixen de sentir-ne la influència material. Diríem el jou.

Però de tant en tant es produeix un fenomen, i és que els homes, tots, es subjecten al jou tot d'una, sense que gosin oposar davant d'una intel·ligència i d'una voluntat, una altra intel·ligència i una altra voluntat.

Quan aquest fenomen es produeix podem assegurar que domina el misticisme.

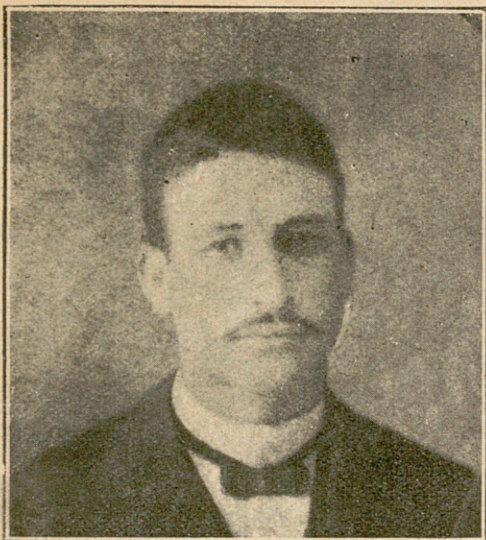
I consti que les nostres paraules no volen ésser un retret. Al contrari: volen ésser i són un elogi. És indubtable que sense el misticisme del nostre Lluís Millet l'«Orfeó Català» no existiria.

Si quan tot just eren al peu de la muntanya el Mestre hagués calculat fredament el camí que mancava recórrer, l'esforç que calia fer, el pic de la muntanya no hauria estat assolit. Per a seguir costa amunt va caldre que el sentiment passés per damunt de la raó, que els ulls de l'ànima substituïssin els ulls del rostre, que la flama de la inquietud llangotegés dintre el pit, que el «volem» fés invisible el «podem», que un home tingués la fe suficient per caminar sobre les aigües, les orelles sordes al cant de les sirenes, la mirada fixa en un punt per no veure altres camins.

La vida del Mestre

COM ÉS LLUIS MILLET

El mestre Lluís Millet és alt i magre. El seu rostre, eixut i bru, diríeu que descobreix la seva descendència marinera. Lluís Millet sempre por-

Lluís Millet, als 24 anys

ta el bigoti despentinat, com els cabells, que fugen per sota el seu capell negre i nerviosament historiat.

Lluís Millet és tot un català en el sentit que la cordialitat la porta al cor i no a la mà. Per això notareu que en mirar-vos per primera vegada la seva mirada és dura, àdhuc desconfiada; però al cap de poca estona una llambregada o un somriure us revelen tot el fons de cordialitat que hi ha en aquest home.

Els nervis del mestre Millet són proverbials. El dia que els moviments del mestre perdessin la seva extraordinària rapidesa hom creuria en un engany. Lluís Millet, perquè sigui ben bé ell, ha d'anar amunt i avall, cal que molt sovint posi o tregui les mans a la butxaca, que parli de pressa, que no s'aturi gaire si per cas el trobeu pel carrer. I, amb tot, mestre Millet és l'home que no regateja hores a l'estudi, que no s'impacienta si per cas cal repetir cinc, i set i deu vegades determinats compassos d'una cançó. Això ens fa pensar—amb permís dels facultatius—que el cas del mestre Millet és més aviat un cas de sang que no pas de nervis.

El mestre Millet no pren cafè. Però, això sí, fuma; fuma desesperadament. Porta la petaca destapada, sempre, i caragola continuament, uns cigarrets prims i corbats.

LA INFANCIA

Lluís Millet i Pagès va néixer a la vila de Masnou, el 18 d'abril de 1867.

El pare del mestre Millet era capità de marina mercant, feia viatges a l'altra part de món i, de vegades, passava un any fora de casa.

Millet, els seus germans i la seva mare portaven una vida volgudament reclosa. La monotonia de l'existència només la trencava l'arribada del pare que, entre viatge i viatge, passava tres mesos al costat de la família.

Un altre dels «esdeveniments» que trasbalsaven la família Millet eren les anades del pare a Barcelona per tal d'inspeccionar el vaixell i presenciar el «baldeio» quotidià.

També era dia de festa—festa que no exclouïa les llàgrimes—en arribar el moment de la partença del pare de Millet. En aquestes ocasions tota la família acompanyava el capità fins a fora port i el comiat es celebrava amb galetes i vi ranci.

Les darreres espurnes de la guerra civil—llavors Lluís Millet tenia vuit anys—obligaren a la família del capità a traslladar-se a Barcelona. La capital ofería majors seguretats.

La família Millet anà a viure a la Plaça de les Olles. Al cap de poc temps es traslladaren al carrer del Carme, al de Portadores, al de Trafalgar, a la mateixa casa on vivia el folk-lorista Sebastià Farnés, qui inicià el noi Lluís en l'estudi de la cançó popular; i, finalment, al carrer de Comerç, on el mestre va viure fins que passà a residir a l'edifici de l'«Orfeo Català».

VOLIA ÉSSER MÚSIC?

El cas del mestre Millet és distint del de gairebé tots els homes que han arribat al pinàcul de la glòria. La majoria us diuen que la seva vocació per l'art que els ha fet cèlebres comen-

Als 30 anys

(Retrat de Ramon Cases)

ça de petitets. Lluís Millet, de petit, no havia manifestat la seva vocació per la música d'altra manera que amb el seu entusiasme quan cantava amb els nois d'escola. El símptoma no era important.

Amb tot, un germà del mestre d'estudi, il·lustre psicòleg sense ell saber-ho, aconsellà a la família del noi Lluís que el fessin aprendre de solfa.

La família Millet no hi estava disposada; però com que al Conservatori del Liceu l'ensenyament era gratuït, li deixaren anar perquè passés l'estona.

Però, mentres tant, calia pensar en el demà, en la manera de guanyar-se honestament la vida.

La família Millet va resoldre que el noi Lluís estudiés «el comerç»; i per tal que pogués fer pràctiques decidiren posar-lo a un despatx.

Tot això no li feia cap gràcia a Lluís Millet. Començava a trobar el gust a la música i al Conservatori s'hi sentia com el peix a l'aigua. Li venia molt coll amunt allò de perdre l'oportunitat d'anar al Liceu de franc, on aplaudia el seu ídol, el mestre Eusebi Dalmau.

Però paral·lelament o al marge de les seves reflexions tot anava preparant-se per tal que ell arribés a ésser un expert en el ram del comerç. I així es presentà el dia designat per a què el noi Lluís ingressés al despatx.

Millet sortí de casa acompanyat d'un dels germans. El seguia a contra cor. Preveïa que el comerç era un camí que no el portaria gaire lluny.

Això pensava Lluís Millet quan, en girar una cantonada, veu el mestre Eusebi Dalmau. En un instant veié el Liceu ple, brillant; oí els aplaudiments...

Es girà en rodó. El seu germà no podia aconseguir-lo. En arribar a casa seva Millet declarà: —Vull ésser músic i res més que músic!

Tota la família—preocupada en què fos un home de profit, naturalment—, s'hi posà en contra. Les raons que els familiars adduien eren de pes, capaces de fer vacillar una voluntat no tan ferma. Però Lluís Millet estava ben decidit.

Súpliques, raons, res hi valgué. El noi hagué de posar-se al llit. Estava excitadíssim, plorava amb desesperació.

Llavors la família—preocupada de debò— capitulà: Lluís Millet seria músic.

EL COMERÇ, MALGRAT TOT

Era cosa decidida que, malgrat tot, Lluís Millet havia de saber què cosa és estar darrera d'un taulell.

Al Passatge de Bacardí hi havia, en aquella època, un magatzem de música molt popular que en deien a «Can Guàrdia».

El senyor Guàrdia era un bon barceloní, home excellent, amic de tots els músics d'aquell temps.

A «Can Guàrdia» hi havia una làmpara que ha esdevingut famosa per obra i gràcia de Lluís Millet i amb la col·laboració no pas voluntària del mestre Martínez Imbert.

Aquesta làmpara anava caragolada al sostre i hom, per netejar-la, la feia rodar. Fins a un

Millet, el 1903

punt prudencial, naturalment, i la tornaven a caragolar ben caragolada, després.

El noi Lluís ja hi tenia pràctica a treure la pols de la làmpara. Però, un dia—coses que passen!—el llum no quedà prou caragolat. Durant bona part del dia entrà i sortí gent de la botiga sense que ningú no hagués de lamentar cap accident.

I també entrà el mestre Martínez Imbert qui, en passar per sota la làmpara, la va rebre sobre el cap i les costelles. El pobre músic sortí —o el van treure— fet un *Ecce-Homo*.

Per bé que fou a «Can Guàrdia» on el mestre Millet va fer coneixença amb Vidiella, Albéniz i Alió—qui tanta influència exercí en el futur director de l'«Orfeó Català»—, de l'ambient general de la casa escriu el Mestre:

«Jo despatxava solfes en un magatzem de música on venien tots els retòrics de l'art, els

mestres de piano a triar peces ben cursis per acontentar els papàs i mamàs, alguns desenfainats a contar contes i historietes; allí de tot es parlava menys de qüestions d'art; la música, aquella bona gent, la tenien al seu servei per a viure'n i res més.»

Caricatura del Mestre,
per Junceda («Cu-cut». — 1903)

Però, a més de la de Vidiella, Albéniz i Alió, Lluís Millet va contraure una altra bona amistat durant el seu període de dependència a «Can Guàrdia».

Lluís Millet notà que molts dies s'aturava davant l'aparador de la botiga un jove de la seva edat.

El jove, prim i de mirada viva, un dia entrà a comprar solfes. «Deu ésser músic», pensà Millet.

Les visites del jove desconegut sovintejaven. Dependent i comprador sostenien llargues converses.

—Sou músic?—preguntà una vegada Millet.

—Sí—respongué l'altre.

—Com us dieu?

—Amadeu Vives.

L'amistat dels dos joves aviat esdevingué íntima. Amadeu Vives gairebé cada dia compareixia a «Can Guàrdia», i a l'hora de plegar ell i Lluís Millet sortien plegats.

Mentrestant, Lluís Millet, una joia per llegir peces al piano i per a portar a la memòria el catàleg de la casa, tenia un gran crèdit com a dependent. Per això el mestre Rodoreda, que protegia el magatzem de música que tenia Ferrer, el gendre de Clavé, va treure Millet de «Can Guàrdia» per portar-lo a casa del seu protegit. El senyor Guàrdia tingué un gran disgust.

MÚSIC!

Però Lluís Millet, que no havia abandonat els seus sentiments hostils per al taulell, així que pogué deixà la botiga per dedicar-se a donar concerts de piano als cafès, llavors ocupació aquesta de gran prestigi. El mestre Millet debutà al «Café Inglés», establert al carrer Ferran, cantonada al Pas de l'Ensenyança.

D'allí passà al «Café Pelayo» i, ara, el lector haurà de permetre que deixem enlaire aquest punt, el qual serà tractat amplament en el capítol que segueix.

L'any 1896 el mestre Millet fou nomenat professor de solfeig i conjunt coral a l'Escola Municipal de Música.

El mestre Millet va contraure matrimoni l'any 1900. La seva esposa, Dolors Millet i Villà, era deixeble seva a l'Escola Municipal de Música i corista de l'«Orfeó Català».

Al cap de set anys de matrimoni el mestre Millet hagué de suportar el dolor de perdre la seva esposa, qui li deixà un sol fill.

Actualment el mestre Lluís Millet viu, amb el seu fill Lluís Maria, dalt de tot del Palau de la Música Catalana. Per arribar a casa seva cal pujar cent vint graons.

Quan algú li pregunta: «I no us canseu?», el Mestre somriu. Ell és prou àgil per no sentir la fatiga i té prou fortaleza espiritual per no sentir el pes de la glòria.

La vida de l'«Orfeó Català»

Ja hem dit que la vida del mestre Millet i la de l'«Orfeó Català» es fonen, en fan una de sola. Per tant, en descriure—o intentar descriure—sumàriament la vida de la gloriosa Institu-

ció, no fem altra cosa que presentar al lector la continuació de la vida del Mestre.

«EL MATA RATUS»

Som, si fa no fa, a l'any 88. El Born, tot el barri de Santa Maria de la Mar, té aquell aire típic que, malgrat tot, no ha perdut encara.

Al barri del Born, a l'època que parlem, hi havia diverses coses importants. L'una, ni caldria dir-ho, és el temple de Santa Maria, l'altra la «parada» de les botigues; l'altra els sacs d'avellanes dels graners on la quitxalla pica i fuig i, finalment, «El Mata Ratus».

«El Mata Ratus» (hurien hagut de dir «Mata Estones»), era una entitat de molta empena i formada per tres socis. Un d'ells era l'Aureli Capmany, l'altre un xicot aragonès molt simpàtic i comprensiu, conegut per «El Filósofo», i el tercer no podem dir qui era perquè el seu nom s'ha perdut entremig la nuvolada del temps.

«El Filósofo» era un xicot que anava molt a l'hora. Tant, que la seva passió per la filosofia i tot allò que tingués regust de pensament enlairat no li privaven d'exercir amb tota competència el seu càrrec a la casa Massana, antic magatzem de drogues establert al Passeig del Born.

«El Filósofo» coneixia pam a pam tot el que pasava a la casa; i una vegada, amb posat doctoral, explicava:

—Tractem amb les millors cases de França. La més important, però, és la «Germaine et Frères». Cada any ens visiten. Ara, que un any ve el senyor Germaine i l'altre el senyor Frères.

Els tres components d'«El Mata Ratus» visqueren una colla de temps dintre de l'harmonia més perfecta. Era tanta l'harmonia que regna-

El mestre Millet, l'any 1905

va entre ells que, per no barallar-se, representaven tres vegades el «Don Juan Tenorio».

Així i tot, arribà un dia que les diferències de criteri determinaren la mort de la cèlebre entitat «El Mata Ratus». Aureli Capmany i «El Filósofo» quedaren sols.

Els dos companys van passar el període de l'Exposició tranquils i ben distrets. Transcorregut, però, aquell període d'activitat, va caldre tornar a la vida de les reunions.

Dintre el recinte de l'Exposició hi havia un cafè que en deien «Café Turco». Allí feren cap els dos supervivents d'«El Mata Ratus».

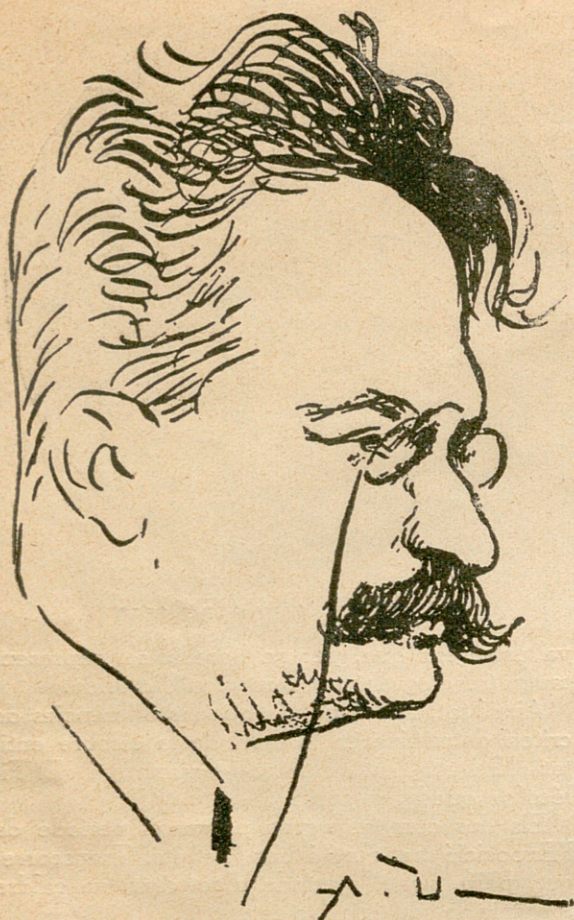
Cal dir, però, que les activitats de l'Aureli Capmany i «El Filósofo» no es limitaven a passar l'estona tancats al «Café Turco». Tant l'un com l'altre sentien fallera per la música.

A la terrassa de l'antic local de la Plaça de Sant Just, amb un grup de companys orfeonistes

La secció d'homes de l'«Orfeo», a Niça, durant el Concurs Internacional d'Orfeons, l'any 1897

Dibuix d'Antoni Urrillo

LA FUSIÓ

Precisament per aquells dies van descobrir que al cafè que hi havia al Passatge del Crèdit, un cafè molt acreditat, hi actuava el quartet de cecs format pels germans «Els Amadós».

La satisfacció dels dos companys no tingué límits. Per ells la cosa més important era oir música. I els hauríeu vist que cada diumenge i dies de festa, en sortir de missa, amb les botines ben lluentes, feien cap al Passatge del Crèdit. Els germans «Amadós» tocaven rapsòdies de les òperes llavors més de moda.

Ara, que els dos companys no s'accontentaven d'oir les rapsòdies. Durant la temporada cap diumenge faltaven al cinquè pis del Liceu, on anaven a oir música i fer tabola, si per cas convenia.

En aquest entremig el mestre Rodoreda inicià la reorganització de la Banda Municipal, cosa que fou molt ben rebuda pels barcelonins filharmònics. Entre ells hi comptem, com és natural, els protagonistes Aureli Capmany i «El Filósofo». Els dos amics ja tenien tres llocs on

apaivagar la seva set musical: el cafè del Passatge del Crèdit, la Banda Municipal i el Liceu.

Però com que hom és sociable, Aureli Capmany i «El Filósofo» lligaren amistat amb altres elements. Cal dir que aquests elements pertanyien, tots, als rengles dels que admiraven Gayarre. Entre «gayaristes» i «massinistes» hi havia una guerra encesa.

No val a creure que fossin molts els que s'aplegaven per discutir els incidents que tot sovint es promovien al cinquè pis del Liceu. Eren sis. Ara, que aquests sis minyons cuitaren a constituir-se en entitat. Aquesta entitat va ésser «La Fusió».

Els socis de «La Fusió» tenien el deure d'oir música. Com més n'oïen millor. Per això a l'estiu, els diumenges al vespre, si no hi havia òpera anaven a oir «sarsuela gran».

Quan no hi havia música, els de «La Fusió» passaven tota la tarda al cafè. El dia que es va saber la mort de Gayarre, els de «La Fusió» estaven consternadíssims. El diumenge immediat, davant l'espectació de tota la concurrència, posaren el retrat del famós tenor damunt la taula i hom va prendre el solemne acord de parlar només de Gayarre en tota la tarda. Testimonis de l'època certifiquen que l'acord es complí al peu de la lletra.

I heus ací que un dia un dels de «La Fusió» es presenta tot entusiasmat i diu:

—Companys: he descobert una mina. A les tardes també tindrem quartet.

—A on?—feren tots.

—Al «Café Pelayo».

Llavors el «Café Pelayo» estava instal·lat a la cantonada de la Rambla de Canaletes.

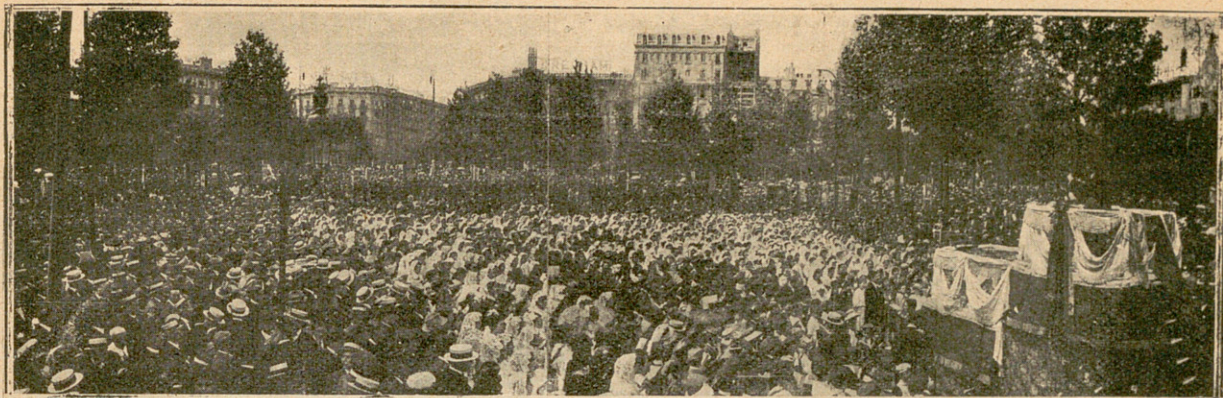
«LA COLLA DEL BORN»

Els de «La Fusió» volgueren comprovar la certesa de les paraules del company. I com que, en efecte, al «Café Pelayo» hi actuava un quartet, deixaren l'establiment que fins llavors havia estat el seu estatge social—diumenges tarda—i on l'orquestra es reduïa a un pianista.

Però com que no eren habituals de la casa, el primer dia hagueren de seure molt lluny dels músics. Això no era pas el que interessava als de «La Fusió». Ells, a més d'oir música, volien parlar i discutir de qüestions musicals. I no tan sols entre ells, sinó amb els professionals.

Els de «La Fusió», escarmentats, el diumenge següent eren els primers d'entrar al «Café Pelayo». Això els va permetre d'arreglar una taula al costat mateix d'on tocava el quartet.

Qui el formava el quartet del «Café Pelayo»? Heus ací la llista: Lluís Millet, pianista; Pàmies, harmònim; Ciofi, violí; Soler, cello.

Homenatge a l'«Orfeó Català» (27 de Maig de 1917). — 60 Societats corals, amb un conjunt aproximat de 6.000 coristes, cantant, sota la direcció de Millet, «El Cant de la Senyera», a la Plaça de Catalunya.

El primer dia les relacions de «La Fusió» amb el quartet del «Café Pelayo» no passaren d'una senzilla escaramussa. Però la joventut és cordialitat; i uns i altres no tardaren a éssers bons amics.

Amb tot això «La Fusió» havia crescut tant que hom pensà canviar el nom. Després d'una deliberació bastant laboriosa, fou acordat que d'aquella hora endavant el nom de «La Fusió» desapareixia per deixar lloc a «La colla del Born».

I el llavors escanyolit i entremaliat Amadeu Vives, què feia mentrestant? ¿Havia deixat el seu amic Millet a mans dels de «La colla del Born»? De cap manera! Allò que va fer Amadeu Vives fou prendre part activa en les acalorades discussions de la «colla».

Per cert que aquestes discussions ho eren molt d'acalorades. Els elements de «La Fusió» que conservaven l'hegemonia dintre «La colla del Born», s'inclinaven per Gayarre i «Els Hugonots». En canvi Millet i Vives tot era parlar de Wagner. Aquesta disparitat de criteris provocava fortes, per bé que efímeres, embestides entre uns i altres.

Un dia es plantejà una qüestió greu.

—Us haureu adonat—digué un dels reunits—que Barcelona ha fet un paper ben ridícul.

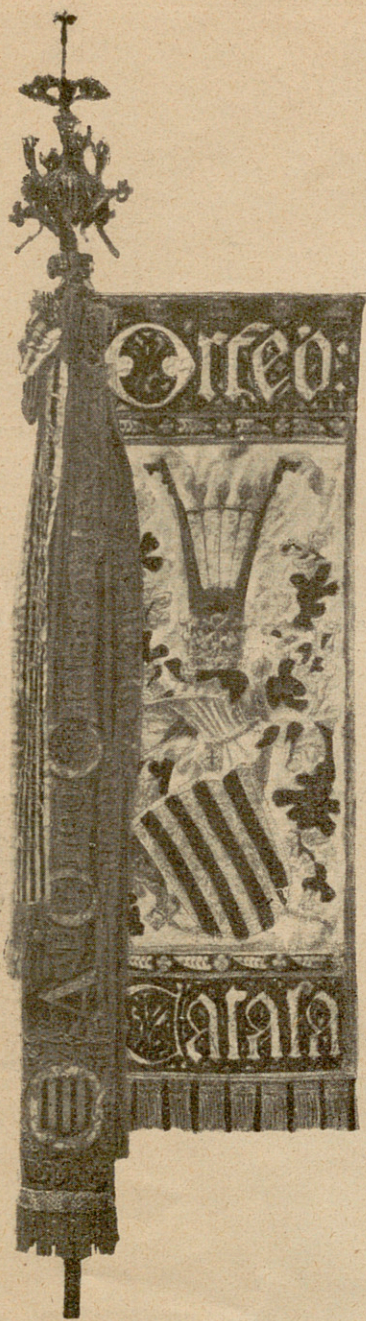
Aquestes paraules es referien al concurs de cors i orfeons celebrats a l'Exposició.

—Bilbao, un premi! Galícia un altre premi! I nosaltres?

Tothom callava.

Les Senyeres dels Orfeons, a la Plaça de Sant Jaume, durant el solemne acte d'homenatge al Mestre Millet (27 de Maig de 1917)

CAL UN ORFEÓ

Aquell dia Lluís Millet i Amadeu Vives sortien del «Café Pelayo» molt preocupats.

El diumenge següent Lluís Millet o Amadeu Vives, això no ha estat possible d'aclarir-ho, digué als de «La colla del Born»:

—Voleu cantar? Voleu formar un orfeó?

La resposta fou un «vinga!» unànim. Hom podia tenir confiança amb els que feien la proposició. L'un, el mestre Millet, ja havia dirigit el cor «La Lira», de Sant Cugat del Vallès;

Els 250 cantaires de l'«Orfeo Català», al Palau de la Música Catalana

l'altre, el mestre Amadeu Vives, s'imposava pels seus coneixements musicals.

Dificultats? Qui hi pensa! Aprendrien de solfa, cantarien dia i nit. Barcelona mai més no faria el ridícul!

—Cantarem la «Novena Simfonia» — digué Vives.

Els altres arrufaren el nas. Beethoven? Sí, ja el coneixien de nom; però de la seva música no en sabien ni una paraula. No valia més cantar «Els Hugonots»? Ara, com que Ama-

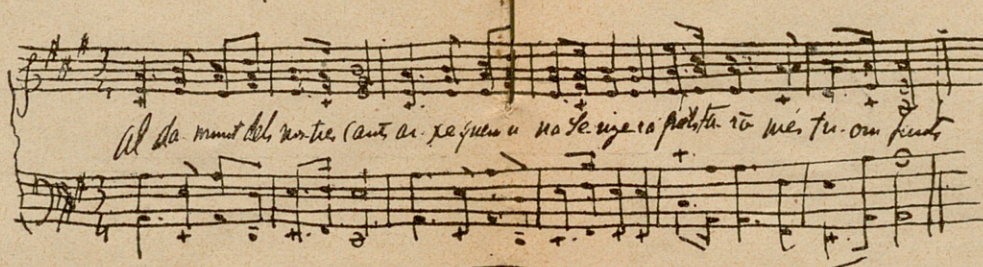
deu Vives gaudia de l'autoritat de l'home «que sap coses», ningú no gosà replicar.

«La colla del Born» començà a reclutar gent. Era una envestida contínua. Tots plegats eren els apòstols d'una nova fe.

L'esforç, però, donà el seu resultat. Aviat foren prous socis per a formar tres grups.

Aquests grups es dividien de la següent manera: els «dominguers», que eren els més joves; els «de dia de feina a la nit», que eren els més grans; i els «de dia de feina al migdia»,

El Cant de la Senyera

Lluís Millet

Així comença «El Cant de la Senyera»

Un dels últims retrats del Mestre Lluís Millet

que eren els intellectuals. Entre ells hi havia Guimerà, i Farnés, qui aconsellà a Millet que prestés especialíssima atenció a la cançó popular.

EL PRIMER ESTATGE

Però llavors es plantejà la qüestió del local. Era evident que una entitat amb cara i ulls havia de disposar, si més no, d'una saleta. Ara, que, amb setanta socis que paguen una peseta al mes, hom no pot tenir gaires pretensions.

Existia llavors el Foment Regionalista, instal·lat al carrer de Montserrat, al costat del Teatre Círcol Barcelonès, i que presidia Verdaguer i Callís. Per bé que el Foment Regionalista estava apunt de traslladar-se, hom féu les gestions necessàries i el naixent Orfeo hi fou admès.

Millet, home popular

Al cap de poc el Foment Regionalista es traslladava al carrer de Lledó, cantonada al de Leonor, i allí va seguir-lo l'«Orfeo».

Noteu que fins ara només hem dit «Orfeo». ¿Qui li donà el nom que ha esdevingut gloriós i en quines circumstàncies li fou donat?

La cosa passà sense complicacions. Un dia al vespre, els de «La Fusió», els de «La colla del Born» i els altres, que de tot hi havia ja, sortien d'una reunió.

—I quin nom li donarem a l'Orfeo?—preguntà un.

—Orfeo Laietà—fou proposat.

Però el mestre Millet, que escoltava i no deia res, finalment preguntà:

—No som a Catalunya? Doncs, ¿per què no en diem l'«Orfeo Català»?

La proposició fou acceptada per unanimitat.

Diguem ara, per precisar, que l'«Orfeo Català» fou constituït el dia 17 d'octubre de 1891.

Ara el mestre Millet ha deixat el «Café Pelayo» i toca a l'«Inglés», on ja havia tocat abans. Amadeu Vives el substitueix les estones que ell va a donar lliçó a l'«Orfeo».

LA SITUACIÓ

¿Era pròspera mentrestant la vida de l'Orfeo? Comptava amb molts amics? Si no en tenia molts d'amics, aquests eren de qualitat. Entre ells hi havia el mestre Nicolau, qui tot d'una es posà al costat dels orfeonistes.

Quant a la vida pròspera Lluís Millet, Amadeu Vives, Jacint E. Tort primer i després Josep M. Comella prou treballaven. Però la cosa no creixia.

Amb tot, l'any següent de la seva fundació

l'«Orfeo Català» es presentava per primera vegada a la Sala Bernareggi, instal·lada a una fàbrica de pianos del carrer de Ponent. El concert fou organitzat pel mestre Nicolau.

El concert va celebrar-se el dia 5 d'abril i la Societat estava formada per 37 socis protectors i 28 coristes.

Animats per aquest primer concert, els orfeonistes es prepararen per celebrar la primera «prova» anyal que tingué lloc en el desaparegut Palau de Ciències.

En el programa d'aquest concert hi figuren les composicions «Ègloga», per a quartet de corda, en tres parts; «Tot filant», «Marxa de pastors» i «Enyorances»; «Coral a boca closa» i «Jovenívola», de Lluís Millet; «Fulla d'àlbum» (quartet de corda); «La Filadora», «Els Segadors», i «Els tres tambors», cançons populars harmonitzades; «Sanctus» (cor amb acompanyament de corda, piano i harmònim) i «La complanta d'En Guillem» (cor amb acompanyament de corda, piano i harmònim), d'Amadeu Vives; i algunes «Dances espanyoles», d'Enric Granados que el propi autor executà.

És curiós de remarcar que alguns elements dels cors de Clavé—disculpable passió de la gelosia—davant d'aquest concert exclamaven:

—Ells per cantar una cosa així, necessiten un any; nosaltres, amb la meitat de temps, cantem una cosa així.

I, primer, ensenyaven la punta del dit índex; després mesuraven amb el braç.

Repetim-ho: la vida de l'«Orfeo Català» no era pròspera. Al contrari: l'exactitud obliga a confessar que era migrada. Així i tot, els orfeonistes sentien la necessitat d'estar sols.

Impulsats per aquesta necessitat van començar a cercar pis i, finalment, en trobaren un d'acceptable al carrer dels Canvis, allí on esclatà la cèlebre bomba.

Ja tenien local propi. Allò era un triomf. Tot hom exultava. Però, i per traslladar-se? ¿Com ho farien? L'estat de la caixa no permetia pas llogar una conductora. I bé: llogarien un carro.

Per aquest important afer fou nomenada una comissió, la qual s'encaminà cap al Passeig del Born, on sempre hi havia carros per a llogar. Cal advertir que en aquella època una «carretada» valia deu rals.

—Que ens llogareu un carro?

—Per què el voleu?—preguntà el carreter.

—Per tragar mobles.

El carreter es gratà el clatell.

—No em convé—va respondre.

—Home!

—Això de tragar mobles fa perdre massa estona.

La comissió no hi comptava amb aquesta dificultat. Va caldre eternir el carreter.

—Fem una cosa—els digué a l'últim—. Us llogaré el carro, però amb una condició. En comptes de cobrar deu rals per la carretada, cobraré a pesseta l'hora.

—Fet.

—Per quan el voleu el carro?

—Per demà.

—Hora?

—Les deu del matí.

L'endemà al matí, a tres quarts de deu, tots els mobles eren baix a l'escala. Traginava la Junta empès. El carro arribà a les deu en punt. Els mobles foren carregats en un tancar i obrir d'ulls. El cavall fou xurriacat de valent perquè anés ben de pressa. Van descarregar en un sospir. I, en pagar, digueren al carreter:

—Heu arribat a les deu, ara són tres quarts d'onze, a pesseta l'hora, us toquen tres rals. Aneu en nom de Déu!

Havien fet un estalvi de set rals. Els que porten gec també en saben de comptar, que diantre!

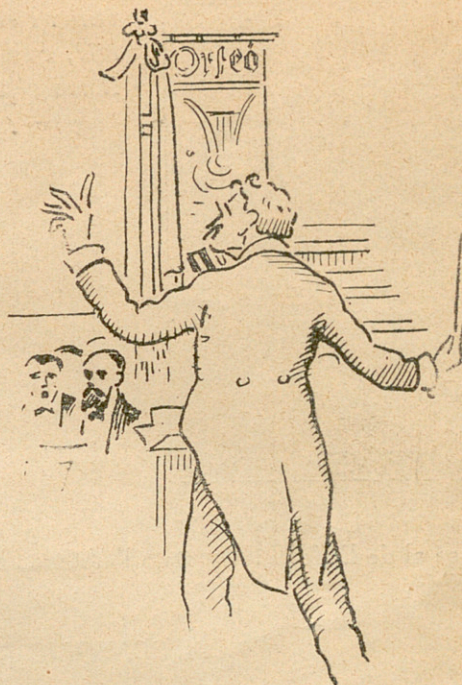
LOCAL PROPÍ

L'«Orfeó Català» ja tenia local propi, però aquesta circumstància no va fer desaparèixer la migradesa de la seva vida. Estaven endeutats; quan arribaven a 95 socis, es presentaven sis baixes; els orfeonistes desertaven perquè volien coses «fortes» i no aquelles «carrinclone-ries» que entusiasmen el mestre Millet.

Un dia, a l'hora de l'assaig, Lluís Millet, amb cara contristada preguntà:

—Què, nois, haurem de plegar?

—No!—respongueren els pocs fidels que restaven.

Apunt, per Renart

Aquella entusiasta negativa salvà l'«Orfeó Català».

La tasca ingrata continuà. El mestre Millet i els seus coristes formaren el quadro.

Fou llavors que va ésser elegit president de la Societat el germà del Mestre, Joan Millet, home dotat d'un gran esperit organitzador.

La primera providència que hom va prendre fou deixar el pis del carrer dels Canvis per tras-

L'«Alleluia», d'Haendel

Un balcó, a Valls

Durant un concert a Sallent

Millet i el seu fill, camí de Roma el 1925.

lladar-se al de Dufort, rellogats a l'«Ateneu Empordanès».

LA CONSOLIDACIÓ

Allí fou on va consolidar-se l'obra de la Institució. L'any 1896, amb la benedicció de la Senyera, va ésser un any de benedicció per a l'«Orfeó Català». Els concerts es multiplicaven. Entre altres recordem ara el de l'«Ateneu Barcelonès», el de l'«Associació Musical», el del «Teatre Euterpe», el del Palau de Belles Arts, el del «Teatro Lírico».

A la secció de nois—llició que el mestre Millet sabé treure de l'actuació de la Capella Russa a Barcelona—, creada l'any 1895, seguí la secció de senyorettes, creada l'any següent.

L'any 1897 fou instituïda la «Capella Musical de Sant Felip Neri».

Diguem, de seguida, que en ésser creada la «Capella Musical de Sant Felip Neri» l'«Orfeó Català» ja havia deixat el local del carrer Dufort per insuficient.

L'any 1897 la Institució ocupà una antiga casa

senyorial, coneguda per «Casa Moixó», i situada a la Plaça de Sant Just.

En el mes de novembre del mateix any l'«Orfeó Català» prengué part en el concurs internacional celebrat a Niça i hom pogué adonar-se que aquell somni dels mestres Millet i Vives era una realitat.

Al cap de dos anys l'«Orfeó» va rebre l'homenatge dels nostres germans de Mallorca.

Diguem, també, que del 1898 al 1904 la Institució celebrà grans concerts. El seu prestigi creix d'una manera constant.

L'any 1901 l'«Orfeó Català» travessa la frontera i fa oir els seus cants a Montpeller, Marsella i Perpinyà. Ara aquesta excursió sembla poca cosa; llavors fou una passa decisiva.

Un dels ideals de Joan Millet fou dotar la Institució d'un local propi. Aquesta gran idea, continuada per l'insubstituïble actual President de l'«Orfeó Català», el patrici Joaquim Cabot, es veié completament realitzada el 1908. El 15 de febrer d'aquell any fou solemnement inaugurat el «Palau de la Música Catalana».

L'any 1909 l'«Orfeó Català» realitza l'excursió a València; el 1912 va a Madrid; el 1914 es presenta a París i Londres i l'any 1925 és aclamat a Roma.

Que són lluny aquelles primeres reunions de «La colla del Born»! ¿Qui és capaç de descobrir darrera aquesta obra de titans el gra de sora que la generà?

El mestre Millet és popular. Molt. Però l'ha ben guanyada la seva popularitat. Només amb la donació de tota una vida s'aconsegueix que les obres siguin perdurables.

L'«ASSAGISTA»

Estem segurs que si al mestre Millet li preguntessin quina sala prefereix més, la de dalt o la de baix, o sigui la de concerts o la d'assaig, contestaria la d'assaig.

Una vegada el mestre Amadeu Vives, inquiet

L'«Orfeó Català», a la porta de Sant Joan de Letran

A la platja de Masnou. Pluja menuda

en el doble aspecte de l'esperit i la matèria, presenciava un assaig que dirigia el seu amic, el mestre Lluís Millet.

En acabar l'assaig els dos amics parlaven de projectes, de dificultats d'ordre tècnic i, de sobte, el mestre Vives preguntà:

—I no estàs cansat?

—De què?—féu el mestre Millet.

—D'això, d'assajar.

El mestre Millet llençà el cigar, va treure's la petaca, i mentre en caragolava un altre va respondre:

—No. Jo sóc fet per això. Disfruto més assajant que amb cap altra cosa.

L'energia del mestre Millet a l'hora de l'assaig—que és a les deu del vespre—és una cosa proverbial. Els seus crits, els seus improperis, que no ofenen les oïdes, el seu saltar d'una banda a l'altra de la graonada, són coses sabudes per tothom.

Els orfeonistes, que el saben bo com el pa blanc acabat de pastar, el creuen, fan el que ell diu; però quan el senten cridar, riuen per sota el nas.

El mestre Millet ja ho sap això. Ell també, en acabar de fer uns bons crits, fa la mitja rialla. I, de vegades, afegeix amb un to persuasiu, paternal:

—Au, tornem-hi!

Respecte els seus advertiments que, si són pintorescos, també són plens de justesa, Joan Llongueres ens ha contat:

«Quan assejàvem per primera vegada «El Cant de la Senyera», jo era un xicotet. Us asseguro que davant del Mestre no estàvem massa tranquils. La cosa no anava com ell volia. Els «Au, tornem-hi!» sovintejaven. I recordo que en arribar al vers on Maragall diu «llum als ulls i força al braç», el mestre Millet, que ens mirava fit a fit, cridà:

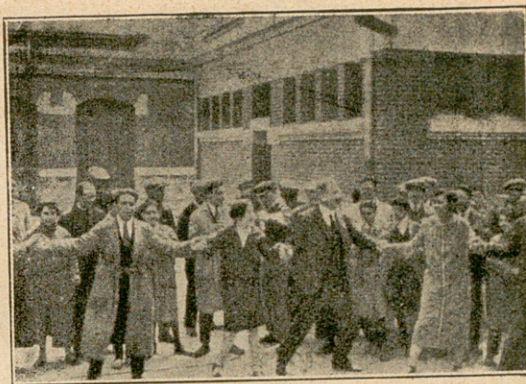
—Aquests ulls, ben grossos!!!

I tots obrírem uns ulls com unes taronges.»

L'HOMME PATERNAL

Per tenir una idea de la paternitat amb què el mestre Millet tracta els orfeonistes, n'hi ha prou en conèixer part de les exhortacions que el Mestre els va dirigir abans d'emprendre l'excursió artística a París i Londres.

«Cal, doncs, observar la més estricta disciplina, obeint amb rigorositat totes les ordres que rebreu de la Junta Directiva i dels mestres. Compareixeu amb tota puntualitat als assaigs que es convoquin i, sobretot, als concerts que hem de celebrar; no passi com en altres excursions, que no compareixent molts coristes a l'hora que els havia estat indicada, el concert començava amb retard, motivant així la

El Mestre Millet, improvitza una sardana a l'estació de Cette

impaciència del públic. Penseu que a París i Londres les distàncies són molt llargues i no es pot prendre mai el temps just si un vol complir amb la puntualitat compromesa. I no solament heu d'ésser puntuals als assaigs i concerts, sinó també per a tots els actes que siguin convidats col·lectivament; que moltes coses es poden presentar que ara no podem preveure.

»També us recomano que no tingueu afany de veure-ho tot, cosa impossible encara que no tinguéssim obligacions serioses a complir; acontenteu-vos amb veure les perspectives de les grans avingudes, alguns jardins, els edificis monumentals i els principals museus on es guarden les meravelloses obres d'art antic. I encara d'això únicament el que es pugui; sense precipitacions i sense aquell afany que produeix fatiga.

»Es precis que dormiu com més millor; que el dormir retorna les forces perdudes, que tant necessitem per als nostres importants concerts. Aneu, doncs, a dormir ben aviat; no correu de nits, que l'aire és humit i fa malbé les veus.

La veu és potser la cosa més delicada de la persona, i qualsevol trontoll i excés del cos mata el timbre i maleja aquest inimitable instrument que Déu regalà a l'home per expressar les seves idees i sentiments. És per guardar la veu que hem de tenir tants miraments en no cansar-nos i en fer bondat de la bona.»

SENSE ORFEÓ

Tothom recorda que l'«Orfeó Català» va estar una temporada forçosament tancat. Allò fou un cop terrible per al mestre Millet. Ell enyorava les tardes de diumenge passades en companyia dels seus orfeonistes.

Les tardes de diumenge eren el pesombre del mestre Millet. Què fer? On anar? La ciutat li queia damunt.

Amb tot, una d'aquelles tardes dominicals, tres o quatre amics anaren a cercar el mestre Millet i, si us plau per força, el feren sortir de casa.

En ésser al carrer, començaren les discussions. On anirem? El mestre Millet rebatia acaloradament tots els projectes.

—Es impossible anar en lloc! No hi ha llocs on anar!—exclamava.

I per bé que no ho deia, els altres endevinaren que en el seu fur intern el mestre Millet responia a si mateix: «Només hi ha l'«Orfeo», i és tancat!»

LA MODÈSTIA

Són moltes les anècdotes que podríem reportar respecte la modèstia del mestre Millet.

Vegeu aquesta:

Havia acabat l'execusió de la «Missa Solemnis». El mestre Millet es veié rodejat d'admiradors. Tothom volia abraçar-lo, tothom li volia estrényer la mà. Ell tenia prou feina a eixugar-se el front i el coll.

El mestre Vives exclamà:

—Per interpretar això tal com tu ho has fet, cal estar al nivell de Beethoven.

Seguien els elogis, plovién les felicitacions, creixia l'entusiasme i, de cop, el mestre Millet s'acará amb els que tenia més a prop i cridà:

—No sóc res jo! No he fet res jo! ¡No en vull de felicitacions! Tot el que hem fet ho devem a Déu! És Déu qui ho ha fet. No sóc res jo!

I una altra prova de l'extraordinària modèstia de Lluís Millet, és la carta oberta que dirigí al mestre Morera:

«El vostre gest, amic, és generós i d'agrair; però us he de confessar que aquesta Festa d'Honor que vós tan amablement proposeu d'organitzar per la meua humil personalitat, em confon i pesa sobre meu com cosa inadequada, no justa.

»L'obra de l'«Orfeo Català»! Els que l'havem viscuda, aquesta obra, n'havem sentit en tots moments, i en sentim en el present moment, la força primordial, en tenim en sentiment; però poder-la explicar ens és impossible: és com un estat de gràcia, és sense mèrits pels posseïts: el premi graciós el fruïm en el mateix amor que forma en nosaltres aptituds, i en el goig inconscient que forma l'obra. Fa vint anys que la vivim, i no sabem pas si nosaltres l'havem creada o si ella ens ha format a nosaltres. Ha estat una comunió d'esperits en un amor, en un sentiment, en una cançó, que misteriosament havem sentit endins, i que sembla que a l'expandir-se ha resultat veu de consol i de desvetllament per als nostres germans... En la nostra comunitat no hi ha hagut ni grans ni xics, perquè l'amor és l'única font d'igualtat: de la igualtat, s'entén, que, guardant cadascú en el seu lloc, resulta de la identitat de sentiments.

¿Com puc jo, amic Morera, admetre una festa, per senzilla que sigui, que em separi de la meua comunió com cosa distingida, com membre que per si sol es basta i té tot el valor del conjunt, quan l'obra és de tots i per això creix i progressa?

»En la nostra última manifestació artística, l'audició de la superba «Missa» en «sí» menor de Bach, s'ha posat en relleu aquesta nostra manera d'ésser, aquest caliu que ens alenta i mou al desenrotllament de la nostra obra. En temps curtíssim hem preparat l'execusió d'aquest monument incomparable. Jo estava espantat, i hauria resolt no donar pas el «Credo» aquesta vegada; érem ja a les vigílies dels concerts, i no veia temps possible per repassar-lo degudament. Ja feia dos anys que no l'havíem cantat; part de la nostra massa coral havia estat renovada durant aquell temps, i les obres de grossa dificultat, ja és sabut, s'obliden fàcil-

Una caricatura definitiva del gran Junceda

ment. Doncs vaig ésser arrastrat per l'entusiasme de tots: començarem assaig diari per a tot-hom, dividint-nos en seccions per avançar i fer més bona feina tots. Mestres i cantaires hem aconseguit la nostra; mes, sense la comunió de l'esfor, sense la fe en el resultat, no hauríem pogut atènyer el fi obtingut amb l'entusiasme de grans i xics, homes i dones, mestres i deixebles. A mida que els assaigs avançaven, l'esforç posava unes veus ronques, la fadiga cares llargues; mes, malgrat i ésser molt aspre la lluita, el públic savi i el senzill afeccionat han aclamat la nostra victòria.

«I vós, amic, amb la vostra autoritzada veu, ho proclameu, propasant-vos fer en favor meu allò que ja veieu no puc admetre, tot quedant commogut de la vostra afectuosa benvolença. El meu cas és diferent del del poeta o compositor que el poble honora solemnement: públicament, regraciant-lo de les obres que desporten el seu íntim sentit espiritual, redreçant-lo, donant-li la consciència del valor de la seva dignitat. El nostre «Orfeó Català», amb les institucions semblant a ell, fa cosa semblant: sense dubte fem també de bard que desperta la part més noble de l'esperit de la nostra raça; mes això no és obra individual; és obra col·lectiva, que no convé disgregar personalitzant mèrits que són de tots.»

(De «La Veu de Catalunya», 30 novembre de 1911.)

L'AMERICÀ DEMANA UN LLIBRE

Permeteu-nos ara de contar un parell d'anècdotes molt significatives per comprendre Lluís Millet en tant que home i en tant que mestre. Una d'elles és la següent:

«Era a Barcelona un mestre americà, el nom del qual ara tant és recordar com no.

El mestre americà fou convidat a assistir a un concert de l'«Orfeó Català».

L'home escoltà, aplaudí entusiasmat i, al final, volgué felicitar al mestre Millet.

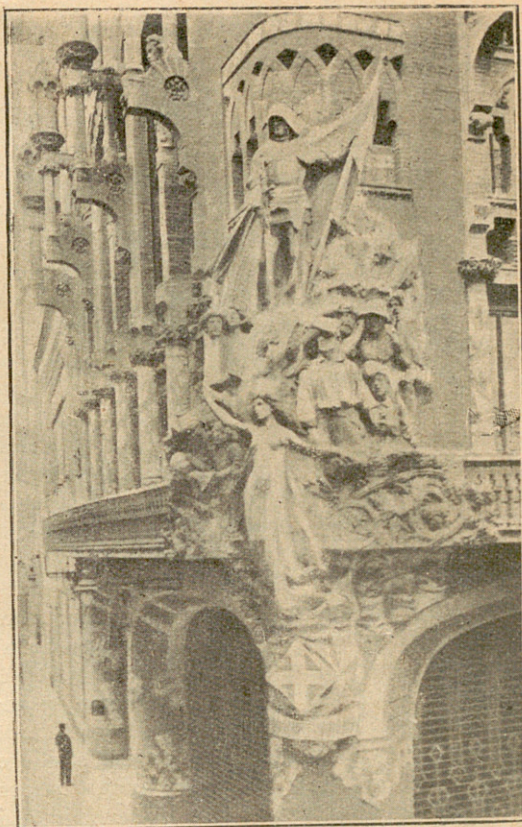
Però l'excel·lent americà no en va tenir prou de felicitar-lo, sinó que amb el seu parlar cançoner va dir-li:

—Y, oiga usted, maestro: ¿poseen ustedes acá algún libro, algún método para que yo pueda enseñar en mi país lo que ustedes hacen?

El mestre Millet li clavà la mirada i respongué:

—No en tenim cap de llibre. Sap com es fa això? Cridant, barallant-nos!

La vehemència i les gesticulacions enèrgiques del mestre Millet deixaren amb la boca oberta

Detall de l'edifici del Palau de la Música Catalana, amb el grup escultòric de Blai.

a l'americà. Opinava, segurament, que la tasca era molt difícil.»

L'altra anècdota és aquesta:

«L'«Orfeó Català»—homes sols encara—assajava «Els pescadors», de Clavé. El mestre Millet no estava satisfet. No, allò no anava com ell volia. Hi mancava alguna cosa en aquella interpretació. El mestre Millet estava amoïnàt.

Amb això hagué d'anar, per assumptes d'ordre particular, a Sant Pere Pescador.

L'arribada del mestre Millet—el nom del qual ja començava a ésser conegut—de seguida fou sabuda per tot el poble i el cor volgué obsequiar-lo amb un concert.

En efecte, a la nit, el cor—format de pescadors—es presentà davant la casa on s'estatjava el Mestre i començà el concert.

Com era gairebé de consuetud, fou cantada la composició «Els pescadors», de Clavé. I quan aquell grapat d'homes hagueren acabat, el mestre Millet, donant una prova de la seva extraordinària senzillesa de cor, digué al que tenia al costat:

—Ja sé com han de cantar «Els pescadors» els nostres orfeonistes. Aquesta bona gent han trobat allò que jo no acabava d'entendre.

PARAULES D'ALTRI

Passem ara a donar un tast dels molts elogis que hom ha fet de la gloriosa Institució i del seu Mestre.

En una entrevista, l'illustre mestre Siage Koussévitzky digué:

—«A Barcelona, per exemple, hom pot oir òperes alemanyes i òperes russes representades per companyies russes i alemanyes i a la mateixa ciutat hi ha el millor cor del món.

—Però i els cors russos?—preguntà el periodista amb una mica d'ansia.

—Mireu—digué el mestre marcant ben bé les paraules—: a Rússia hi ha veus més bones, no dic el contrari; però quant a art, quant a disciplina artística ni a Rússia ni en cap altra part del món existeix un cor que pugui comparar-se amb l'«Orfeo Català».

I Vicent d'Indy, en una carta deia:

«J'ai rarement eu l'occasion d'entendre dans ma carrière musicale, une Société d'amateurs donnant une impression de *vie* et d'intelligence artistique plus intense que l'«Orfeo Català».

Les executants, animés par la puissante foi en l'art de leur directeur Millet, donnent tout ce qu'ils ont avec une générosité prime sautière qu'on ne rencontre pas dans les si remarquables sociétés du Nord, belges et allemandes, et qui est bien l'expression de notre âme latine.

Et malgré cette *furie*... catalane, l'exécution n'en reste pas moins tout à fait impeccable comme rendu.

L'audition de l'«Orfeo Català» fut une de mes belles impressions d'art.»

També cal conèixer les paraules que Richard Strauss dedicà a la nostra Institució:

A l'«Orfeo Català», de Barcelona,, el bell asil de l'ànima d'Espanya, amb l'expressió del meu altíssim reconeixement i de la meva sincera admiració.»

Vegeu, també, el que Kurt Schindler, director de la Schola Chantorum, de Nova York, va escriure:

«He vingut a l'«Orfeo Català» i pensava oir el millor cor del món i he trobat molt més que això; he trobat el centre d'un idealisme gran i

sant que amb el seu foc dóna resplendor a aquesta ciutat i a aquest país destinat a tan gloriós desenvolupament.

«L'«Orfeo Català» sota la direcció segura i inspirada del seu mestre Lluís Millet, ha guardat i mantingut aquí l'ànima i l'idealisme durant tot el desenrotllament meravellós del comerç barceloní; un mèrit incalculable per a l'esdevenir d'aquesta bella terra.»

Finalment, heus ací el fragment d'una carta del mestre Amadeu Vives. Les paraules de l'autor de «La Balaguera» revelen tota l'admiració que sent per la nostra Institució i l'home que la dirigeix:

«L'«Orfeo Català» és alguna cosa única al món; és, dintre un altre ordre, com una mena de temple de la Sagrada Família, com Millet una altra mena de Gaudí. Cal aprofitar-se d'aquestes coses, mentre les fecunda encara l'alè vital dels seus creadors... Tenen un enternidor caliu d'humanitat que després ja no torna. Les grans obres, després, es tornen més socials; però llavors les sosté principalment la vanitat patriòtica. En canvi, quina vibració, quin extremament, quina tremolor, el de l'intrèpid contacte amb homes com Millet, qui davant dels orfeonistes, tan inflammat, ens fa pensar en l'Esperit Sant que dóna llengües de foc als apòstols. De foc esdevenen les cançons i tota mena de cants en passar per l'ànima de Millet i esclatar després a la gola dels orfeonistes.»

I tanquem el breu «report» sobre el mestre Lluís Millet i la seva obra, tan íntimament unida a ell, amb aquestes paraules d'or que digué Angel Guimerà:

«L'Orfeo ha ensenyat sempre d'estimar als que no en saben.»

J. NAVARRO COSTABELLA.

BIBLIOGRAFIA

«Ponència», Lluís Millet. — «Pel i Ploma», Revista. — *El «Orfeo Català»*, Joan Llongueres. — «Conversa», Aureli Capmany. — «Lluís Millet», Baltasar Samper. — «Pel Nostre Ideal», Lluís Millet.

Demaneu els quaderns anteriors:

I. — Pau Casals

III. — Santiago Rossinyol

II. — Francesc Cambó

IV. — Enric Borràs

Els trobareu a tots els quioscos i llibreries de Catalunya i a

EDICIONS GOST = PROVENÇA, 330 = TEL. 73341 = BARCELONA

Vino al mundo en inferioridad fisiológica: su madre, tuberculosa cuando lo concibió, se agotó durante su gestación y parto, hasta que ese proceso involutivo le condujo a la muerte cuando la madre solo tenía 26 años y el interesado, uno. Durante la infancia padeció múltiples procesos gastro-intestinales los cuales continúan en la época actual en forma de colitis, deposiciones diarreicas imperiosas, calambres intestinales dolorosos y múltiples indigestiones.

Al inicio de la pubertad, le apareció una otitis media supurada, fétida y continua del oído izquierdo que le ha producido oedema del mismo oído y laberintitis en un período inicial con amagos vertiginosos y percepción de ruidos auditivos internos, como chirrido de una lima o desvaporamiento de una máquina. Pero lo más notorio es lo referente a su neurosis y a su estado cardíaco y respiratorio.

En cuando a la neurosis hay que hacer notar su intensa emotividad, pues con solo observar su actitud habitual ya se vislumbra: sus actos son entrecortados, precipitados y estalonados. De cuando en cuando experimenta unas crisis de cons-

trición esofágica ascendente que se inicia por el nudo epigástrico, y este espasmo se hace reptador i esciente en forma vermicular hasta la faringe, con intensa dificultad respiratoria por espasmo de los músculos ~~respiratorios~~ bronquiales, con facies vultuosas, con astenia y abasia i gran astenia, todo este síndrome va acompañado de grandes palpitaciones. Esta fenomenología le dura veinticuatro horas y se le presenta con motivo de alguna preocupación, ansiedad o angustia.

Este síndrome lo ha padecido cuatro o cinco veces con todo su intenso dramatismo.

En cuanto a las manifestaciones cardio-pulmonares, hay que hacer constar su taquicardia casi continua de 100 a 120, disminuye de esfuerzo, poco dispuesto a ejercicios físicos no solo los violentos de sport, que nunca ha practicado, sino los moderados de paseo, deambulacion que rehuye bajo fútiles pretextos. Era miopraxia cardiaca se pone en evidencia con solo la ascension un poco súbita de las escaleras, determinándosele además de la taquicardia intensa calambres en las pantorrillas.

Presenta tambien un estado de bronquitis crónica que se inició en la segunda infancia i que no ha transcendido a una fenomenología más grave gracias a los cuidados intensos y persistentes que su familia le ha prodigado.

"En Clavé, després de compondre, en sa primera joventut, una munió de danses chorejades, amb lletra castellana tótes, la gràcia de la poesia catalana li tocà el cor, y allavors és quan canta i refila uns cants immortals de joventut perenne". Estas palabras (p. 33 del vol. del año 1918 de los "Jocs Florals de Barcelona") corresponden al discurso presidencial, leído el primer domingo, día 6, de mayo de dicho año, por el maestro Lluís Millet i Pagès, en el estrado del Palau de la Música Catalana. En ese discurso, el cofundador (con Amadeu Vives) y director del "Orfeó Català", enaltece principalmente a dos músicos que aquél califica de "ben humils", pero a los "que l'aire pur de la nova primavera els prengué sentits i ànima: En Pep Ventura de l'Empordà i En Josep Anselm Clavé de Barcelona". La apología del autor de "Les flors de maig" llena más de cuatro páginas en el texto de Millet y demuestra hacia aquél un auténtico fervor de discípulo. "El romanticisme", añade, "el prengué en sa revolada i com no tenia el contrapès d'una cultura sòlida ni profunda com els homes intel·lectuals contemporanis, les seves primeres obres flaquejaren de vulgarisme. Però l'aire de la terra tocà son front d'infant inspirat i la verge bellesa commogué son geni creador. Altra volta l'avinentesa (sic, pero sin duda debemos leer "l'avinença") entre l'esperit i les formes pròpies de raça, que havien sigut oblidades, feren el miracle de fer ressorgir un geni".

De este modo ve y siente Millet el florecer de la aborada claveriana, descrita por su discípulo con léxico y metáforas del propio maestro, autor de la letra y la música de sus composiciones, como el idilio "De bon matí". "Així com llueix al raig del sol la gota de rosada en el calze d'una flor; així com el rossinyol canta sos amors entre les branques en nit serena; així com les onades de la mar quieta gemeguen dolçament, descabdellant sa blava escumosa sobre l'arena; així canta En Clavé sos idil·lis encantats de juvenesa; i ho canta amb sa llengua, ho canta amb son cor, amb el to de la sinceritat més escaient". Para ^{pro} seguir, Millet, con la evocación entusiasta de la temática y las obras más características del poeta y músico de "Els Pescadors" y de "La Maquinista". Y resulta conmovedor ir siguiendo, en ese parlamento del "Mestre Lluís Millet" (poco conocido, por figurar sólo en el volumen citado de los J.F. de B., sin reproducción o edición posterior en ninguna segunda parte de "Pel nostre ideal") el ardor vindicativo, la noble arenga, el panegírico denodado (incluso en el área artística, musical, melódica y literaria) con que el vibrante glosador polifónico de Maragall, en "El cant de la senyera", defiende el recuerdo, y el prestigio y el mérito de Clavé, ^{placi} ~~se~~ trenta y seis años atrás, desde una alta tribuna responsable.

Muchas veces nos habíamos preguntado por las razones íntimas que, con tanto ímpetu persuadido, con tanta fidelidad de adhesión, impulsaron al inolvidable Lluís Millet a proclamarse tan a fondo seguidor de J.A. Clavé. Y

ha sido ahora, al filo del centenario claveriano que en este año 1974 estamos celebrando, pero en el curso del concierto ofrecido por el "Orfeó Català" a sus socios (con las colaboraciones directivas de los maestros Lluís Me Millet i Millet, Lluís Millet Loras, Adolf Cabanés, J. López Esparbó, J. M. Roma), que surgió, en nuestra corta comprensión melómana, una explicación directa, concreta, de esta "filiación", de ese homenaje devoto del que fue joven compositor admirante junto al de "Los Xiquets de Valls", tan colorísticamente descriptivos (así en lo musical como en lo literario; o sea, palabras y notas). La evidencia surgió cuando el "Orfeó", bajo batuta del nieto y homónimo del fundador, entonó, con una precisión admirable y una ternura modulativa infinita, las estrofas de "Jovenívola". Mejorado, sin duda; incluso transfigurado y transido, por inefables acentos elegíacos, con filigranas de sensibilidad apesadumbrada, presagio de decepciones presentidas, de tristezas indecibles, pero latentes, la lira (poesía y música) de Clavé palpita ^{jaquí} en la música y en la poesía de Millet.

En "Jovenívola" el poeta-músico se arrima y se prende a las ilusiones que la juventud asomó a su alma, y que el cantor recuerda ahora en la "dè-trasse" melancólica, en la vertiente desvanecida de la memoria. "Tot canta i tot somriu", reitera el poeta, mientras musicalmente el fraseo se trueca en suspiro. Toda la parte central de la composición de Millet, como en un burbujeo melódico susurrante, como en la leve quietud de unas aguas apenas removidas, trae causa, remota si se quiere, pero perceptible, claveriana; del Clavé, claro está, de sus mejores momentos idílicos, subjetivos: "Bressa la mar ses ones - mitant-se en llinfinit. - Bressa l'oreig la branca - que guarda amorós niu", etc. La finísima cantilena suavizante parece mecer al oyente (y al coro) entre los mismos reflejos espirituales, psicológicos, intimistas, experimentados por el autor del canto melodioso (letra y música). La "doctrina" claveriana de Lluís Millet (proclamada en ese certamen máximo barcelonés de 1918), se traduce, pues, en esta composición ("Jovenívola"), como una "práctica" pentagramática. Una misma corriente flúida, un cascadeo sonoro fraterno, una análoga cadencia armoniosa, circula por las venas artísticas del maestro y el discípulo: un discípulo que, dicho sea en honor de ambos, emuló y superó al maestro/^{al} que tan humildemente glorificó. Porque, pese a sus arrebatos y apasionamientos inolvidados (pasión subjetiva de justicia interpretativa, siempre) Lluís Millet i Pagès (como lo demostrará su obra inédita, o no recogida en libro, y, sobre todo, su epistolario, aguardado con sed inagotable y creciente por todos nosotros), ese gran polifonista religioso de los siglos XIX y XX catalanes, fue (en la pureza albísima de su alma y en el paradigma de sus virtudes internas) lo que humanamente suele llamarse, por el pueblo (el "pueblo" de Clavé) un santo.

MILLET I MILLET (LLUIS Ma.)

Biog. Compositor contemporani, fill de Lluís Millet i Pagés, nasqué a Barcelona en 1906. Matriculat a l'Escola Municipal de Música, féu allí els cursos reglamentaris de piano en la classe del professor Canals. Ha estudiat la composició amb el seu pare i ~~la~~ l'orgue i contrapunt amb Vicents Ma de Gibert. Es professor de l'Orfeó Català i director de la Schola Orfeónica des de 1931. L'Orfeó Català ha cantat d'ell les composicions corals: Cançó de bressol de la Verge, El rustec villancet, repetit per molts altres Orfeons; Nadal, Cançó del rossinyol, Pastorella i Poema Nadalenc (sobre les poesies "Nadal" de ~~Maragall~~ Maragall). També ha escrit sardanes per a cobla i col·labora a la Revista Musical Catalana.

ORFEÓ CATALÀ

A. VIVES, 1
TEL. 222 65 94
BARCELONA - 3

LLUÍS M^a. MILLET

Il est né à Barcelone. Il reçut sa première formation musical dans l'ambiance de l'ORFEÓ CATALA (entité choral doyenne des chorals mixtes espagnoles, laquelle dans la présente année 1966 va commémorer le 75ème. anniversaire de son existence). L'entité choral "ORFEÓ CATALA" fut fondée par le père de l'intéressé et resta sous sa direction pendant 50 ans.

Les principaux guides dans la carrière musical complète du M^{tre}. Lluís M^a. Millet furent son propre père et d'autres Maîtres catalans. Officiellement il reçut sa formation musical dans l'ancienne "École Municipal de Musique" (appelée aujourd'hui "Conservatoire Supérieur Municipal de Musique").

Le M^{tre}. Lluís M^a. Millet a exercé le professorat et la direction dans plusieurs centres musicales, soit d'enseignement ou bien chorals. En 1941 il fut nommé sous-directeur de l'ORFEÓ CATALA, et en 1945 il prend la place de Directeur qu'il continue d'avoir jusqu'au présent.

Il est en plus Professeur du "Conservatoire Supérieur Municipal de Musique" ayant les classes d'Histoire de la Musique et d'Esthétique Général. Aussi il est collaborateur honoraire dans l'Institut Espagnol de Musicologie" et Directeur d'honneur de l'Orfeón Donostiarra" de Saint Sebastian.

Dans sa ville natale et dans divers lieux d'Espagne et de l'étranger il a dirigé innombrables oeuvres de différents genres musicaux, c'est à-dire, "a capella", "choral-symphoniques", etc.

ORFEÓ CATALÀ

A. VIVES, 1
TEL. 222 65 94
BARCELONA - 3

Depuis 1946 c'est dans Barcelone qu'il a donné la plupart des auditions choral-symphoniques. D'entre les oeuvres données sous la direction du Mtre. Lluís M^a. Millet on peut citer la "Grand Messe en si Mineur" et la "Passion selon Saint Mathieu" de Bach; la "Neuvième Symphonie" et la "Missa Solemnis" de Beethoven; le "Requiem" de Fauré; "Les Saisons" de Haydn; "Elie" de Mendelssohn (étrenne dans Espagne); "Stabat Mater" (étrenne dans Espagne) et fragment des "Dialogues de Carmélites" de Poulenc; "Requiem" de Mozart (oeuvre dans laquelle a debuté l'ORFEÓ CATALA). "Requiem" de Verdi; "Cant Espiritual" (Chant spirituel) de Montsalvatge (première étrenne mondiale); "Scène du Graal" de "Parsifal" de Wagner, etc.

Le choeur ORFEÓ CATALA et le Mtre. Lluís M^a. Millet collaboraient dans la première audition dans Europe de l'oratoire "El Pessebre" de Pablo Casals, donnée sous la direction de son même auteur, premier dans Assise et après dans Florence.

Comme compositeur la production originale du Mtre. Lluís M^a. Millet comprend une centaine d'oeuvres. Spécialement "lieder", musique religieuse et musique choral profane, parmi cette dernière on peut signaler les poèmes "Ager", "Chora" et l'"Any mil" (l'année mil), celui-ci encore inédit.

ORFEÓ CATALÀ

A. VIVES, 1
TEL. 222 65 94
BARCELONA - 3

LLUÍS M^a. MILLET

Il est né à Barcelone. Il reçu sa première formation musical dans l'ambiance de l'ORFEÓ CATALÀ (entité choral doyenne des chorals mixtes espagnoles, laquelle dans la presente année 1966 va commémorer le 75 ème. anniversaire de son éxistance). L'entité choral "ORFEÓ CATALÀ" fut fondée par le père de l'intéressé et resta sous sa direction pendant 50 ans.

Les principaux guides dans la carrière musical complète du M^{re}. Lluís M^a. Millet furent son propre père et d'autres Maîtres catalans. Officiellement il reçu sa formation musical dans l'ancienne "École Municipal de Musique" (appelée aujourd'hui "Conservatoire Supérieur Municipal de Musique").

Le M^{re}. Lluís M^a. Millet a exercé le professorat et la direction dans plusieurs centres musicales, soit d'enseignement ou bien chorals. En 1941 il fut nommé sous-directeur de l'ORFEÓ CATALÀ, et en 1945 il prend la place de Directeur qu'il continue d'avoir jusqu'au présent.

Il est en plus Professeur du "Conservatoire Supérieur Municipal de Musique" ayant les classes d'Histoire de la Musique et d'Esthétique Général. Aussi il est collaborateur honoraire dans l'Institut Espagnol de Musicologie" et Directeur d'honneur de l'Orfeón Donostiarra" de Saint Sebastian.

Dans sa ville natale et dans divers lieux d'Espagne et de l'étranger il a dirigé innombrables oeuvres de différents genres musicaux, c'est à-dire, "a capella", "choral-symphoniques", etc.

ORFEO CATALÀ

A. VIVES, 1

TEL. 222 65 94

BARCELONA - 3

Depuis 1946 c'est dans Barcelone qu'il a donné la plupart des auditions choral-symphoniques. D'entre les oeuvres données sous la direction du Mtre. Lluís M^a. Millet on peut citer la "Grand Messe en si Mineur" et la "Passion selon Saint Mathieu" de Bach; la "Neuvième Symphonie" et la "Missa Solennne" de Beethoven; le "Requiem" de Fauré; "Les Saisons" de Haydn; "Elie" de Mendelssohn (étrenne dans Espagne); "Stabat Mater" (étrenne dans Espagne) et fragment des "Dialogues de Carmélites" de Poulenc; "Requiem" de Mozart (oeuvre dans laquelle a debuté l'ORFEO CATALA). "Requiem" de Verdi; "Cant Espiritual" (Chant spirituel) de Montsalvatge (première étrenne mondiale); "Scène du Graal" de "Parsifal" de Wagner, etc.

Le choeur ORFEO CATALA et le Mtre. Lluís M^a. Millet collaboraient dans la première audition dans Europe de l'oratoire "El Pessebre" de Pablo Casals, donnée sous la direction de son même auteur, premier dans Assise et après dans Florence.

Comme compositeur la production originale du Mtre. Lluís M^a. Millet comprend une centaine d'oeuvres. Spécialement "lieder", musique religieuse et musique choral profane, parmi cette dernière on peut signaler les poemes "Ager", "Chora" et l'"Any mil" (l'année mil), celui-ci encore inédit.

5.2 LA CONTINUITAT

En l'àmbit específicament coral, la repressió exercida pels elements vencedors s'encarnà en el silenci i limitacions imposats a tots els orfeons, per mitjà dels més diversos procediments (des de la simple prohibició a la privació de tota mena de vida societària, de la interdicció governativa a la denegació de permisos, etc.).

És el moment en què el Palau de la Música Catalana és convertit en "Palacio de la Música"-"Palau de la Música Catalana? No. Simplemente Palacio de la Música. La Música es universal" del qual fins i tot foren considerades separatistes -per ser escrites en català, i per això fetes tapar- les làpides commemoratives de les audicions de la "Passió" de Bach i de la "Missa Solemnis" de Beethoven.

És també el moment en què Millet ha de veure la seva última actuació pública al front del cor (30 de setembre de 1939, en un "Festival de clausura" del "Curso Nacional de Pedagogía de la Música", organitzat per la "Falange Española Tradicionalista y de las J.O.N.S. -Delegación Nacional- Sección Femenina- Servicio de Cultura"), anunciada com una audició del "Orfeón que dirige el maestro Millet" (amb l'expressa supressió de l'adjectiu "Català" connatural a la institució per ell creada); era l'anunci premonitori de la tensa situació immediata creada entre el nou governador civil de Barcelona, Wenceslao Gonzalez, i la Junta Directiva de l'Orfeó en la persona del seu president, Joaquim Renart, a causa de la pretensió governativa de canvi de nom d'aquella entitat que novament era símbol i estendard,

Una situació, en suma, que era l'antítesi dels ideals propugnants pels homes de la vella escola, amb Millet al davant. Immers en un món estrany, aliè totalment a uns esdeveniments històrics

5.2 LA CONTINUITAT

En l'àmbit específicament coral, la repressió exercida pels elements vencedors s'encarnà en el silenci i limitacions imposats a tots els orfeons, per mitjà dels més diversos procediments (des de la simple prohibició a la privació de tota mena de vida societària, de la interdicció governativa a la denegació de permisos, etc.).

És el moment en què el Palau de la Música Catalana és convertit en "Palacio de la Música"-"Palau de la Música Catalana? No. Simplemente Palacio de la Música. La Música es universal" del qual fins i tot foren considerades separatistes -per ser escrites en català, i per això fetes tapar- les làpides commemoratives de les audicions de la "Passió" de Bach i de la "Missa Solemnis" de Beethoven.

És també el moment en què Millet ha de veure la seva última actuació pública al front del cor (30 de setembre de 1939, en un "Festival de clausura" del "Curso Nacional de Pedagogía de la Música", organitzat per la "Falange Española Tradicionalista y de las J.O.N.S. -Delegación Nacional- Sección Femenina- Servicio de Cultura"), anunciada com una audició del "Orfeón que dirige el maestro Millet" (amb l'expressa supressió de l'adjectiu "Català" connatural a la institució per ell creada); era l'anunci premonitori de la tensa situació immediata creada entre el nou governador civil de Barcelona, Wenceslao Gonzalez, i la Junta Directiva de l'Orfeó en la persona del seu president, Joaquim Renart, a causa de la pretensió governativa de canvi de nom d'aquella entitat que novament era símbol i estendard.

Una situació, en suma, que era l'antítesi dels ideals propugnat pels homes de la vella escola, amb Millet al davant. Immers en un món estrany, aliè totalment a uns esdeveniments històrics

del Liceu on cursà estudis de solfeig superior, piano i principis d'harmonia. Als 19 anys, ingressà a l'Orfeó Català en qualitat de cantaire. Lluís Millet s'adonà aviat de la vàlua d'aquell jove arborat i el prengué per deixeble; amb què començava una vinculació a l'entitat que havia de perdurar tota la vida. El 1901, exercí ja el càrrec de bibliotecari-arxiver i intervingué eficaçment en l'organització del viatge de l'Orfeó al Sud de França. El 1902, amb Joan Salvat, assistí en representació de l'entitat al Congrés de Música Religiosa de Bruges. El 1903, era mestre auxiliar; administrador del Palau de la Música el 1908; subdirector del cor el 1917; i finalment, director (1941).

Però Pujol, a més de la seva dedicació a l'Orfeó, aportà els seus concurs i experiència a d'altres camps paral·lels: subdirector de la Biblioteca Musical fundada per Prat de la Riba (1907); fundador i director de l'Orquestra de l'Associació dels Amics de la Música (1916-1923) amb la qual donà primeres audicions de nombroses pàgines simfòniques; director de l'"Obra del Cançoner Popular de Catalunya", en representació de la qual -i en la de l'Orfeó- assistí a Viena al Congrés Internacional d'Història de la Música (1927); president de la Secció Barcelona de l'Associació Internacional per a la Música Contemporània (1928); assessor de la cobla Barcelona (1929); vicepresident de la Lliga Sardanista (1923); membre de l'Institut Espanyol de Musicologia (1944), etc.

Des del Consell Permanent de la "Germanor del Orfeons de Catalunya" orientà bàsicament aquell moviment, del qual fou un dels principals ideòlegs, i n'organitzà amb mà mestra les grans concentracions.

Compositor i estudiós de la música, escriví bon nombre d'obres per a orquestra, cobla, piano, cant i piano, violí i piano, violoncel i piano, cor (en la doble vessant de creador original i d'harmonitzador) en totes les quals s'hi mostrà coneixedor dels recursos tècnics i expressius.

A la mort de Lluís Millet (1941) el succeí en la direcció de l'Orfeó Català. Premonitòriament, un any abans, Millet, en carta adreçada al president Joaquim Renart (27 d'agost¹⁶ 1940), escrivia imperativament: "Convé refermar en Pujol a l'Orfeó"; era el clam d'un visionari que maldava per la continuïtat de la seva

25%

obra. Autoritzada ja la represa d'actuacions, Francesc Pujol no pogué veure els fruits de la seva fermesa a ultrança: morí sobtadament la vigília de Nadal de 1945.

Un nou director assumí el llegat: Lluís Me Millet (1906), fill del fundador, el nomenament del qual fou prededit per les inevitables tensions , derivades de la responsabilitat decisòria (tensions que anys a venir -1951- cristal·litzarien amb la dimissió de Joaquim Renart). L'Orfeó tenia l'home que convenia al moment; músic de profunda formació, compositor sensible que s'havia revelat amb obres de notabilíssima factura, immers des de sempre a la casa, Lluís Me Millet representava la continuitat en un moment en què qualsevol ruptura podia haver estat funesta. Continuitat que es revelà, també, en la composició del nou equip tècnic on figuraren Joan Tomàs (de llarga executòria en la vida orfeònica d'abans de la guerra) i Josep Jordi Llongueres, fill de Joan Llongueres, que havia provat la seva eficàcia al front de l'Escola Coral de la Federació de Joves Cristians de Catalunya.

La tònica general d'empalmar amb un pretèrit immediat es donà pràcticament en totes les entitats ja existents, tant les que havien canviat de director (Orfeó Gracienc: Antoni Pérez Simó; Orfeó Barresà: Agustí Coll; Orfeó de Sabadell: Adolf Cabané, després dels últims anys de Josep Planas; Orfeó Pàtria de Molins de Rei: Josep López Esparbé, etc.) com les que mantenien els anteriors (Orfeó de Sants: Antoni Pérez Noya; Orfeó Atlàntida: Normand Soler, etc.). A aquest fet, hi contribuï enormement la pervivència en la majoria dels orfeons de molts antics cantaires; fou així com l'esperit de Lluís Millet (materialitzat en repertori, actituds, representativitat, relacions, jerarquia, etc) es mantingué viu i influent en els anys immediats a la desfeta.

L'Orfeó Català s'erigí novament en símbol i totes les seves actuacions tenien el tornaveu d'una acceptació on s'explicitava una difusa militància cívica i catalanista.

L'actitud general de les instàncies governatives, després de la inicial repressió, fou, successivament, d'assumpció en profit propi dels prestigis reconeguts i de gradual tolerància.

Exemple de la primera, és el concert a honor del general Franco a què fou obligat l'Orfeó Català (11 de juny de 1949, al pati gòtic de la Diputació; ~~l'audició s'inicià amb la "Cançó del lla-~~
~~dre".... anècdota que hem no sap si fou una deliberada al·lusió~~
~~o una circumstancial vigència de programació~~). Exemple de la se-
 gona, la fundació de noves entitats (Coral Al·leluia de Saba-
 dell i Massa Coral de Terrassa -1943-; Orfeó St. Esteve, de St.
 Esteve Sesrovires -1944-; Agrupació Polifònica de Vilafranca
 -1947-; Orfeó Vitolai -1949-; Orfeó Enric Morera -1951-; Orfeó
 Canigó -1955-; Coral Egara de Ràdio Terrassa i Polifònica de Gi-
 rona -1956-; Orfeó de les Corts -1958-, per dir només uns noms
 temporalment espaiats).

L'actitud nostàlgica i amb forta càrrega sentimental o cultu-
 ralista de la majoria de les entitats, els atorgava uns contin-
 guts que no inquietaven el règim ni els seus representants lo-
 cals. Eren, en definitiva, una peça més dins del "orden bien en-
 tendido" i del "sano regionalismo".

(123) L'àlbum de referència, propietat de Lluís Me Millet, conté més de 500 endreces, la gran majoria en fulls individuals. Ultra la disposició adient per part dels literats i escriptors, els músics -en llur gran majoria- hi inscriviren diversos compassos d'obres particularitzades, i els artistes gràfics, dibuixos o caricatures.

Sense propòsit exhaustiu, però sí suficientment indicatiu de la magnitud de l'obra, són reportats alguns dels noms més significatius, agrupats per activitats afins.

L'àlbum s'obre amb l'endrega del cardenal Vidal i Barraquer, a la qual segueixen les de Valentín Comellas (bisbe de Solsona), José Cartañá (bisbe de Girona), Antoni Me Marcet (abat de Montserrat) i Aureli Me Escarré (abat coadjutor de Montserrat) i es clou amb les signatures de la Junta directiva de l'Orfeó d'aquell moment, les dels 147 cantaires i dels empleats de la casa.

En l'endemig, trobem endreces de:

Clergues (molts d'ells, noms rellevants en àmbits diversos de la cultura). Anselm Albareda, Miquel Altisent, Higiní Anglès, Antoni Me de Barcelona, Francesc Baldelló, Albert Bonet, Carles Cardó, Anselm Ferrer, Jaume Garcia, Celestí Gusi, Antoni Massana, Miquel Melendres, Ramon Muntanyola, Vicenç Nolla, Alfons Pinell, David Pujol, Joan Puntí i Collell, Salvador Rial, Pere Ribot, Miquel Rovira, Josep Sabastre, Eudald Serra, Gregori Me Suñol, Joan Me Thomas, Josep Me Torrent, Manuel Trens, etc.

Escriptors, publicistes, erudits o pedagogs: Miquel Adler, Francesc Almela i Vives, Ramon Aramon,

Clementina Arderiu, Joan Arús, Manuel Bertran i Oriola, Pasqual Boada, Jaume Bofill i Ferro, Pere Bohigas, J. Me Boix i Selva, Manuel Brunet, J. Me de Casacuberta, Xavier Casp, Miquel Coll i Alentorn, Guillem Colom, Agustí Duran i Sampere, Miquel Dolç, Salvador Espriu, Joan Estelrich, J. Farran i Mayoral, Miquel Ferrà, J.V. Foix, Josep Me Folch i Torres, Miquel Forteza, Alexandre Galí, Tomàs Garcés, Gaziol, Adrià Gual, Joan Me Guasch, Palmira Jaquetti, Josep Janés, Carme Karr, Rosa Leveroni, Josep Me López Picó, Rossend Llates, Miquel Llor, Teodor Llorente i Falcó, Marià Manent, Ernest Martínez-Ferrando, Artur Martorell, Jaume Massó i Torrents, Roser Matheu, Ramon Miquel i Planas, Manuel de Montoliu, Francesc de B. Moll, Joaquim Me de Nadal, Joan Oller i Rabassa, Josep Palau i Fabre, Josep Pous i Pagès, Carles Riba, Tomàs Roig i Llop, J. Romeu, J. Ros i Artigues, J. Me Rovira i Artigues, Jordi Rubió, Josep Me de Sagarra, Octavi Saltor, Sebastià Sánchez Juan, Miquel Saperas, Maurici Serahima, Me Antònia Salvà, Carles Soldevila, Joan Triadú, Josefina Tura de Bertran, Emili Vallès, Víctor Català, etc.

Pintors, escultors, dibuixants, arquitectes: Dionís Baixeras, R. Benet, Lluís Bonet i Garí, J. Me Camp Arnau, J. Cañas, Valentí Castanys, A. Cirici Pellicer, Josep Clarà, J. Comelleran, Cornet, D'Ivori, J.G. Junceda, R. Llimona, Bartomeu Llongueres, J. Mercadé, J. Me Mallol Suazo, Lluís Masriera, J. Matamala, Jaume Mercader, Josep Mompou, Josep Obiols, Jacint Olivé, Pere Pruna, J. Puigdemolas, Joaquim Renart, R. Rogent, E. Serra, Rafael Solanich, etc.

Compositors, directors, intèrprets, musicòlegs, crítics, organitzadors: Frederic Alfonso i Orfila, Joan Balcells, Josep Baró, Manuel Blancafort, Gustave Bret, Tomàs Buxó, Concepció Callao, Maria Canals, J. Canteloube, Manuel Carreras, Enric Casals, A. Català, Ernest Cervera, Eduard L. Chevarri, Francesc Civil, Francesc Costa, José Cubiles, Andreua Fornells, Enric Gibert Camins, Joan Gibert Camins, Enrique Jordà, Joan Just, Joan B. Lambert, Joan Lamote, Ricard Lamote, Frederic Lliurat, Joan Llongueres, Josep J. Llongueres, Joan Manén, Jaume Marill, Antoni Marquès, Jaume Mas Porcel, Joan Massià, Lluís Me Millet, Frederic Mompou, Joaquim Pena, Antoni Pérez Moya, Antoni Planàs, Francesc Pujol, Francesc Riba i Martí, J. Ricart Matas, Pilar Rufí, Baltasar Samper, Antònia Sancristòfol, Josep Sancho Marraco, Blanca Selva, Joaquim Serra, José Subirà, Joan Suñé Síntes, Eduard Toldrà, Joan Tomàs, Joaquim Turina, Emili Vendrell, J. Vidal Roda, Ricard Vifies, J. Zamacois, etc.

Polítics, juristes, autoritats: Ramon d'Abadal, Francesc Cambó, Tomàs Carreras i Artau, Lluís Duran i Ventosa, Francesc Maspons i Anglasesell, Miquel Mateu, Josep Puig i Cadafalch, Pere Rahola, Frederic

Roda i Ventura, Ferran Valls i Taberner, Joan Ventosa i Calvell, Josep Viladarga, Lluís Serrahima, etc.

Altres: Francesca Bonnemaison vda de Verdaguer, Aureli Capmany, Joaquim Cabot, Josefa Dachs vda de Prat de la Riba, Montserrat Giner vda. de Vives, Isabel Llorach, Fèlix Millet, Clara Noble vda. de Maragall, Rafael Patxot, etc.

A remarcar que entre l'estament constituït en autoritat alguns -ateses les circumstàncies polítiques del moment- escriviren la seva endreça en castellà: Valentín Comellas (bisbe de Solsona), José Cartaña (bisbe de Girona), Miquel Mateu (alcalde de Barcelona). I que un nom -Ferran Valls i Taberner- féu la seva dedicatòria en termes igualment vàlids en les llengües catalana i castellana.

Semblantment, són de notar dues absències -malgrat la invitació cursada- entre els músics: Pau Casals i Enric Morera.

Hauks

L'ORFEO CATALÀ

Moltes vegades he volgut escriure sobre el tan criticat Orfeo Català i sempre no he anat deixant. Ara, però, unes ratlles escrites darrerament pel sr. Cervelló, mig serioses, mig en broma però ofensives, m'han decidit a fer-ho.

Cap a la fi d'aquest any que acaba de començar farà vint-i-vuit anys que canto al molt estimat Orfeo Català i és amb tot coneixement de causa que voldria fer comprendre als lectors l'immens sacrifici que requereix assistir a tots els assaigs que s'hi fan: la majoria dels cantaires viuen molt lluny del seu estatge social, alguns als barris més extrems de Barcelona; molts s'han de llevar a les 6 o a dos quarts de set del matí per acudir al treball; d'altres vénen als assaigs sense sopar, havent-ho de fer en arribar a casa tard de la nit, i tots plegats ens sentim dolorosament oïsos que se'ns jutgi d'una manera tan desconsiderada i dura per un públic molta part del qual no ve mai als nostres concerts i que no s'assabenta per cap mitjà de la nostra tasca; com poden, per tant, jutjar?

Haig de fer saber al sr. Cervelló que "El Noi de la Mare" ens el demana el públic que paga l'entrada al concert (no el que es queda a casa) perquè li sembla que així fa més Nadal, i que si cantem "La mort de l'escolà" és perquè no el pot cantar ningú més; no és el "jo te l'encendré", senyors!

L'Orfeo Català va ésser creat per interpretar les cançons populars de Catalunya, que són moltes i de gran qualitat, i encara no les ha interpretades totes. Si perquè fem aquesta tasca ja estem caducats, aleshores, senyors, que el ramós i admirat cor Bach, de Munic, que plegui, perquè només interpreta Bach.

Hi ha una part dels socis de la nostra entitat que, com a tals, paga la seva quota mensual i que per tant té dret a opinar, que creu allò que he dit abans: que ens hem de dedicar a la cançó popular; altres, també socis, diuen que ens hem de dedicar a interpretar Oratoris i grans obres universals; aleshores, què hem de fer? Doncs, procurar acontentar tothom, i això fem.

I ací s'escau que faci una defensa del nostre director.

Jo he fet els meus estudis musicals al Conservatori del Liceu amb Josep Munner i la Sra. Font, primer; després, amb Joan Massià i la Sra. Sancristòfol, admirables tots quatre, però on he après música de debò és al costat del mestre Lluís-Maria Millet, aquest home musicalment extraordinari i fora de sèrie, jutjat gratuïtament per gent mediocre que no li arriben ni a la sola de la sabata.

Jo crec que mentre hi hagi Lluís-Maria Millet, hi haurà Orfeó Català; després? què sabem! Potser algun d'aquests savis que ens volten podrà tenir l'ocasió de demostrar la seva poca vàlua musical.

I als qui estan tan preocupats per la nostra poca feina, els faig saber que enguany serà, si tot va com esperem, any de grans concerts: a part els populars que hi pugui haver per Catalunya, un concert important de Quaresma --si l'orgue ja és arreglat, esperem que sí-- i l'Oratori de Nadal, de Bach, per Nadal a Barcelona i immediatament després a Madrid amb l'Orquestra Nacional; obra aquesta ja interpretada per l'Orfeó Català i que cap més Cor no ha donat a la nostra terra. Això vol dir que encara que ja s'hagi cantat, s'ha de tornar a assajar de valent, tant per nosaltres, els cantaires antics, com pels cantaires nous, que afortunadament són molts.

Jo crec que aquesta tasca que he esbossat és molta, però si algú es creu capaç de fer-ne més, que vingui a ajudar-nos i sabrà què és passar fred les nits d'hivern i aguantar pluges i deixar-se perdre programes de Televisió i altres coses interessants. És molt fàcil criticar, ben assegut en una bona butaca al costat de la calefacció!

Fins ara he fet, o he intentat de fer, una defensa, ara vull fer una crítica contra aquest públic desconsiderat del nostre, també, estimat Teatre del Liceu, que no té cap consideració pels cantants; afortunadament, és una minoria, però per desgràcia bastant nombrosa. Jo posaria tots aquests supersavis dins una gàbia, al bell mig de l'escenari del Liceu, amb el teatre ple, naturalment. Res més.

Maria-Teresa Fernández i Olivella

ELS 90 ANYS DE LA SECCIÓ FEMENINA DE L'ORFEÓ CATALÀ

Conferència donada a la sala d'assaigs de l'Orfeó, el dia 5 de desembre de 1986.

La Secció Femenina va ser fundada l'any 1896 i fou la primera dels Orfeons de Catalunya i d'Espanya. Com és sabut, l'any 1891 els llavors joves músics, Lluís Millet (21 anys) i Amadeu Vives (17 anys), crearen un Cor que seguint el model dels creats per l'immortal Clavé va ser d'homes sols i seria anomenat Orfeó Català.

Quatre anys després, el 1895 vingué a Barcelona per donar-hi uns concerts, la prestigiosa "Capella Nacional Russa", amb les Seccions d'homes, noies i nois, i fou una revelació per al mestre Millet. A més, en sentir els seus excel·lents cants hi veié "la bellesa que és capaç de produir la veu humana tractada en conjunt". Immediatament floriren les Seccions de nois i de noies de l'Orfeó. Calgué, doncs, organitzar-les.

En aquells temps la música, cant i piano, formava part de l'educació de les jovenetes de l'alta societat o de famílies barcelonines benestants. Dos distingits professors, Sra. Emerenciana Wehrle i Josep Lapeyra educaven unes trenta alumnes. La Sra. Wehrle era, a més una notable cantatriu com a solista i per al "lied". Oferiren al mestre Millet i a l'Orfeó les esmentades alumnes, que ja eren ben instruïdes musicalment, per a formar la nova secció. En foren admeses 20, i encara que no arribaven a l'edat reglamentària, de 17 anys la Junta en féu cas omís i amb elles quedà constituïda la Secció Femenina de l'Orfeó Català, anomenada encara de "Senyoretetes".

Els costums morigerats d'aquella època i els prejudicis que dominaven, feien que els pares no veiessin de bon grat que les seves filles haguessin de cantar amb homes i sortir en un escenari; a elles també les avergonyia. Era una novetat.

Però, els dirigents de l'Orfeó trobaren la solució escaient. La primera actuació de les tres Seccions va ser el 14 de maig del 1896 i l'obra escollida la "Consagració del Grial", de Wagner, l'escena en què canten separatament dos cors. El dels homes ho van fer a l'escenari i amb l'orquestra, davant del públic, dirigits pel mestre Antoni Nivolau, i les noies darrera dels bastidors, sota la direcció del mestre Millet. Com que els mestres no es veien, no pogueren entendre's, però ja fou comprès per tots els cantaires. El concert va ésser tan ben rebut, que calgué donar-ne quatre audicions més.

Les noves orfeonistes iniciaren els assaigs en un local a part, però després els continuaren en el mateix estatge de l'Orfeó, si bé amb la seva professora i a porta tancada, fins que s'acostumaren al conjunt amb els altres orfeonistes, que les esguardaven pel forat del pany. La novetat!

A tots els actes i a les excursions de l'Orfeó eren acompanyades per les seves mares. També en els assaigs que feien tres i quatre dies a la setmana i de les 10 a 3/4 de 12 de la nit. Les bones senyores les esperaven cosint o fent mitja, comentant o amb alguna dormideta. Però, també es devien sentir satisfetes aquelles que en els primers temps pogueren excursionar amb l'Orfeó a Palma de Mallorca, al Midi de França (Montpeller, Marsella, Perpinyà), València, Madrid i Saragossa, París i Londres.

En aquesta darrera ciutat es produí el fet dolorós de morir una volguda orfeonista de 17 anys, Carme Tort i Munteys. Hi va anar delicada, però li feia tanta il·lusió el viatge, que no volgueren privar-li-ho.

Quan els viatges eren amb tren, les noies i els homes anaven en vagons separats i el del mig ocupaven membres de la Junta i els mestres. Prou se'n queixaven els cantaires que tenien preferències o relacions i no podien anar junts.

L'any 1925 l'Orfeó va fer el memorable romiatge religiós i artístic a Roma. El somni de molts anys del mestre Millet. Al Cor hi havia 70 noies i, per tant, 70 mares. Les despeses eren a càrrec de l'Orfeó, amb l'ajut de socis i amics. La Junta decidí que cada 10 noies tinguessin una mare per acompanyant. Alguna no ho acceptà, però fou el començament de la supressió dels acompanyaments.

Consta que les nostres orfeonistes foren les primeres barcelonines que aprengueren i ballaren sardanes pels carrers i places de la ciutat comtal, davant la curiositat i l'admiració dels propis barcelonins. Els n'ensenyà un jove empordanès que vingué a Barcelona i es féu soci de l'Orfeó. Es deia Francesc d'A. Cambó. També foren les primeres de dansar i divulgar els ballets populars catalans, no solament a Barcelona, sinó pels pobles que visitava l'Orfeó Català.

Les noies i la professora, Sra. Wehrle ajudaren a brodar l'artística Senyera de l'Orfeó, que fou benedida a Montserrat l'any 1896.

Tres generacions de noies han aportat les seves veus a l'Orfeó. Dignament. Han embellit l'obra dels seus fundadors i contribuït a expansionar-la, amb les interpretacions d'autors i composicions universals.

En el fogar artístic i social de l'Orfeó no tot han estat només cançons. Entre "corda" i "corda" han pul.lulat harmonies d'enamoraments entre cantaires, bon nombre dels quals a través dels anys, han estat ben lligats (o enllaçats) per les "cordes" de prometedors matrimonis. Molt nombrosos han estat els casaments d'orfeonistes. Comencant pels tres mestres Millet que han dirigit el Cor de l'Orfeó i el mestre Francesc Pujol. Com a demostració, l'any 1930 varen ser quatre els qui s'emparellaren.

En els assaigs, quan el mestre Millet, l'insigne fundador, veia que les coses no li sortien com ell les pensava, increpava els cantaires amb veu forta, però sense que mai se li escapés cap paraula ofensiva o de mal gust. A cada assaig se sentien les mateixes exclamacions: Canteu baix!, Això no es pot sentir!, Tornem-hi!, No dormiu!. La més forta que deia: "Mal rellamp!". Als tenors els deia: "Feu la veu de llauna!". Als baixos: "Feu la veu de sereno!"

A les noies que s'ensopien: "Sembleu bledes assolellades". Quan determinades noies entraven tard a l'assaig, els deia: "Ja heu rentat els plats?" o "Ja tens la roba planxada? (era una planxadora). També alguna vegada deia: "Sembleu el cor de la ràbia!".

Però quan l'assaig havia acabat, ja no es recordava què havia dit.

La distingida fundadora de la Secció de noies de l'Orfeó, Sra. Emereciana Wehrle, contiguà amb les seves deixebles com a exemple de fidelitat a l'obra de la Institució. Va morir l'any 1938. L'any 1930 li van fer un afectuós homenatge les cantaires de tots els Orfeons de Catalunya.

Molts costums i situacions han canviat. Resten lluny les primeres senyoretas orfeonistes. Però encara, tota cantaire de l'Orfeó, quan posa els peus a la sala dels assaigs, sigui quina sigui la seva condició personal, és considerada SENYORETA ORFEONISTA, com ho indica el cartell d'avís dels assaigs.

M. Piquillern
Desembre 1936

L'ORFEO CATALÀ EN EL PRIMER CONGRÉS INTERNACIONAL
DE LA LLENGUA CATALANA. Octubre de 1906.

La Renaixença de Catalunya, iniciada l'any 1833 ran de l'històric Poema "Oda a la Pàtria", de Bonaventura Carles Aribau, havia d'afavorir la recuperació i el redreçament de la Llengua Catalana després dels tres-cents anys de la seva decadència. Es produïren diversos avançaments en la cultura i en la literatura, però on sorgiren els majors complexos i les dificultats fou en voler establir la normalització gramatical i ortogràfica de la llengua.

Els qui ho intentaven, alguns ben il·lustres, no s'entien ni ho volien, perquè cada un allò que volia era imposar els seus criteris personals. Foren editades gramàtiques que no reeixiren. Hi hagueren fortes batalles dialèctiques i fins insults. En els començaments del segle actual, l'estat de la nostra llengua era anàrquic, perquè cada escriptor emprava la seva pròpia ortografia.

En aquesta situació lingüística, el mes d'octubre de l'any 1906, fou constituït el Primer Congrés Internacional de la Llengua Catalana, on pogueren ser exposades totes les opinions.

Els congressistes inscrits passaren dels 3.000. Hi participà una relació brillant de personalitats destacades i relacionades amb els àmbits de la llengua i de les lletres dels països de parla catalana o dels llocs on, amb diferents modalitats, la llengua catalana hi és parlada.

S'hi formaren Seccions d'Estudis diversos, en les quals foren presentades 61 comunicacions i es discutiren 17 temes importants, destacant-hi "Qüestions d'ortografia catalana", del qui seria seny ordenador de la nostra llengua, el mestre Pompeu Fabra.

El Congrés tingué, doncs, una gran transcendència. Els fruits foren les bases ortogràfiques i gramaticals que possibilitarien la normalització que l'Institut d'Estudis Catalans pogué aprovar l'any 1913.

L'APORTACIÓ DE L'ORFEÓ CATALÀ EN EL PRIMER
CONGRÉS INTERNACIONAL DE LA LLENGUA CATALANA.

Cloqué els actes del Congrés la "Festa de la Música Catalana", amb el concert a honor dels congressistes, con-
fiat a l'Orfeó Català i que tingué efecte la nit del dia
16 d'octubre de l'any 1906, al Teatre Novetats.

El Teatre estava engalanat amb banderes catalanes i
amb una artística draperia que penjava al capdamunt de
l'escenari amb la inscripció "Congrés Internacional de la
Llengua Catalana. Any MCMVI."

Fou una de les festes que sens dubte impressionà més
les distingides personalitats estrangeres que prengueren
part en el Congrés -diu la ressenya de l'acte-, perquè va
ésser una veritable síntesi de la història de la nostra
música, i l'Orfeó procurà que en el programa figurés una
representació de cada una de les seves modalitats.

Així, els gèneres de música catalana oferta a la se-
lecta concurrència que omplenava el Teatre foren tres: la
música popular, la música clàssica i la moderna (en aquell
temps).

Per a completar la finalitat de l'artística festa i
facilitar més als congressistes el coneixement complet i
documentat del renaixement musical de Catalunya, l'Orfeó
Català demanà a l'eminent musicòleg tortosí, mestre Felip
Pedrell, la redacció d'un treball per repartir-lo el dia
del concert. L'esmentat mestre era una màxima autoritat en
el món de la música, no solament a Catalunya, sinó també
universal. Fou el fundador dels estudis musicològics als
Països Catalans i molt amic i coneixedor de l'Orfeó Català.

El treball va ésser publicat en un llibret amb el
títol "La cançó popular catalana, la lírica nacionalitza-
da i l'Obra de l'Orfeó Català".

Conté el programa amb la música i les lletres de les
20 cançons que l'Orfeó va cantar sota la direcció del mestre
Lluís Millet.

Parla de les diverses formes de la música en general i de la catalana en particular des de temps antics. També dels orígens i antecedents de les cançons populars catalanes.

Remarca la gran brotada de cançons i d'autors catalans que floriren a les darreries del segle passat i començaments de l'actual amb la renaixença de la nostra música nacional i de l'art coral.

El mestre Millet qualificà el treball del mestre Pedrell en el seu llibret, com a " ben interessant per als presents i absents, pels que som i pels que vindran ".

Completa el llibret un documentat historial de l'obra de l'Orfeó Català, de les seves activitats i dedicacions, en les quals ha flotat sempre el fervor per a la cançó popular catalana. Les cançons que cantades pels nostres agrupaments corals, han estat el valuós mitjà de fer reviure i perdurar no poques riqueses de la llengua catalana.

Fins aquí les notes, somerament, de l'aportació de l'Orfeó al Primer Congrés de la Llengua, l'any 1906, que marcà una fita gloriosa.

Vuitanta anys després és organitzat el Segon Congrés amb la mateixa magnitud que l'anterior i amb aspiracions d'aconseguir " l'absoluta normalitat en l'ús del català en tots els camps i nivells ".

Doncs, OPTIMISME I ESPERANÇA!

M. Piquillens

P R O G R A M A

DEL CONCERT QUE L'ORFEO CATALÀ VA DONAR EN HONOR DELS
CONCURRENTS AL PRIMER CONGRÉS INTERNACIONAL DE LA LLENGUA
CATALANA. 16 octubre de l'any 1906

Primera part

El Cant de la Senyera	Ll. Millet
L'Emigrant	A. Vives
Els Xiquets de Valls	A. Clavé
La sesta	Noguera
El Noi de la Mare	A. Nicolau
Pregària	Garcia Robles

Segona part

El rossinyol	Mas i Serracant
Cançó de Nadal	Mn. Romeu
Muntanyes regalades	Sancho Marraco
Fum, fum, fum	F. Pujol
La mort de la núvia	Lambert
La filadora	Alfonso
Sant Ramon	E. Morera
La Mare de Déu	A. Nicolau

Tercera part

Les sagetes que amor tira (Madrigal)	Brudieu
Nit d'abril	Gibert
Pregària a la Verge del Remei	Ll. Millet
Don Joan i Don Ramon	Felip Pedrell
El Cant dels Almogàvers	Felip Pedrell
Els Segadors, cançó popular patriòtica	Har. Ll. Millet

Direcció: Mestre Lluís Millet